

www.turkishstudies.net/turkishstudies

Turkish Studies

eISSN: 1308-2140

Research Article / Araştırma Makalesi

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Şeyhülislam Hüseyin Hüsnü Efendi'nin Kütüphanesi ve Okuma Kültürü

Sheikhulislam Hüseyin Hüsnü Efendi's Library and Reading Culture

Gökhan Kaya*

Abstract: The quantity and quality of the political, economic, social and cultural changes in the Ottoman Empire in the nineteenth century are quite evident and concrete. Cultural change in the Ottoman Empire constitutes a wide range from daily life to reading culture, from the changing nature of cultural production to the endeavour to understand the world outside the Ottoman Empire. There are many studies on the impact of the high Ottoman bureaucracy, one of the actors of this change, on the change in the fields listed above, except for the cultural field. But, it cannot be said that studies on the dimensions of the cultural interest and production of this segment of the bureaucracy are not yet sufficient. The subject of this article is an attempt to reveal the cultural capital, reading habits and predispositions of Hüseyin Hüsnü Efendi, who rose to the highest position of the Ottoman Ilmiye class, the position of Sheikhulislam, based on his library. As a member of the high scholarship, the library dominates with classical works related to his field, in other words, Islamic sciences. In addition to Islamic sciences, Hüseyin Hüsnü Efendi's library includes a vast collection of books on history, politics, literature, vocabulary, geography, philosophy, medicine, and astronomy, all of which contribute to the worldly knowledge known as âdâb/edeb in Islamic tradition. In this sense, Hüseyin Hüsnü Efendi's listed books suggest that the classical texts of Islam formed the basis of his cultural capital and predisposition. When we look at the books in the genre of Edeb, we can see a distinct lack of interest and curiosity in the works produced outside the Islamic geography, especially in Europe. Moreover, this lack of interest and curiosity is valid not only for the European literary genres such as novels, political novels, law, history and philosophy that have influenced Ottoman culture since the late nineteenth century, but also for the works on the political, geographical and cultural situation of the world outside the Ottoman Empire. Moreover, the works of prominent writers of the late Ottoman literature such as Şinasi, Recaiẓâde Mahmud Ekrem, Halid Ziya, Samipaşazâde Sezai are not available in the library.

Structured Abstract: In the nineteenth century, high-ranking or ordinary Ottoman bureaucrats were naturally literate, and their predisposition to books and encyclopaedic knowledge, to which they had easy access as a natural consequence of being literate, made a significant number of them, if not all of them, library owners. The books in the personal libraries of these officials provide us with information about their reading habits, predispositions, mentality and world views, in short, their cultural capital. In this sense, research on the production and dissemination of knowledge in the Ottoman Empire in the broad sense, and on book culture, reading habits and libraries in the narrow sense, has gained momentum in recent years. In addition to these studies, which generally focus on the foundation libraries where the books endowed by elite Ottoman bureaucrats were collected, the cultural and mental worlds of Ottoman bureaucrats and their changes have

* Dr. Öğr. Üyesi, Hitit Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü
Asst. Prof. Dr. Hitit University, Faculty of Arts and Sciences, History Department
ORCID 0000-0002-6652-5630
gokhankaya71@gmail.com

Cite as/ Atıf: Kaya G. (2024). Şeyhülislam Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kütüphanesi ve okuma kültürü. *Turkish Studies*, 19(2), 751-786. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.75519>

Received/Geliş: 01 March/Mart 2024

Accepted/Kabul: 25 June/Haziran 2024

Published/Yayın: 30 June/Haziran 2024

Checked by plagiarism software

begun to be revealed based on the personal libraries of these bureaucrats. There are various data on the names and numbers of books in the libraries owned by the Ottoman elite bureaucrats or clerks in the lower classes, especially from probate records. These data were generally used to create a financial profile of the person whose estate was probated. Especially the catalogued book lists of the books in the estates of high-ranking Ottoman bureaucrats from the mid-nineteenth century onwards, before they were auctioned, have also facilitated the study of the subject. One of the personal libraries listed is the library of Çelebizade Hüseyin Hüsnü Efendi, one of the last Ottoman sheikhulislams. Prior to the office of Sheikhulislam, which is the highest rung of the scholarly class, Hüseyin Hüsnü Efendi's professional career followed a course ranging from being a kadi (qadi) to a muderris, from inspector to a member of administrative councils and commissions, from Kazaskerlik to Sheikhulislam. During his seven-month term as Sheikhulislam from January 1910 to July 1910, he gave the impression of a portrait that did not come to the forefront unless necessary. His interest in reading from an early age, his being an elite member of the ilmiye class and the financial means provided by his eventual ascension to the highest office transformed his library into a very rich one. As a matter of fact, there are 1274 books in his library. When we include two or more copies of the same work in this number, the number of works reaches 1510.

Since Hüseyin Efendi was a member of the ilmiye class, the density of Islamic works in his library is quite normal. The total number of works of Mushaf, Tafsir, Hadith, Fiqh, Usul of Fiqh and Kalâm, which are branches of Islamic sciences, reaches 486. When we add to this number 163 books closely related to Islamic sciences such as Qiraat, Sufism-Ethics, Rhetoric, Sarf and Nahiv, the number of books included in the Madrasa curriculum reaches 649. The total number of books of dictionary, history, geography, literature, politics, law, logic and philosophy, and medicine, which are included in the genre called âdâb/edeb, which is outside the Islamic sciences, is 187. In this study, we have tried to identify the main books in the library in the field of Islamic sciences, and we have tried to focus more on the books in the field of literature. While making this evaluation, apart from the existing works, in Hüseyin Hüsnü Efendi's book list, in addition to the absence of European literary, political, economic, geographical and philosophical books, the works of late Ottoman authors are almost never found. As a matter of fact, apart from a non-literary work by Ahmed Midhat Efendi, there are no translated or copyrighted works in the list, and the same is true for Namik Kemâl. The works of writers such as Şinasi, Recaizâde Mahmud Ekrem, Halid Ziya, Samipaşazâde Sezai are also absent from the library. This situation shows us that Hüseyin Hüsnü Efendi was sensitive to the knowledge and geography produced by Islamic civilisation, and if we exclude Tarih-i Bonaparte and The Gospel of Barnabas, which are on his book list, he was not sufficiently interested in European literary, cultural, political and geographical works. In our opinion, the explanation for this is as follows: Literature, history, politics, medicine, medicine, dictionary, philosophy, travelogue, astronomy books are in the library as a result of Hüseyin Hüsnü Efendi's curiosity and interest. The result of his desire to become competent by appropriating the knowledge produced in the field of Islamic sciences, which constitutes the main body of the library, is to have a library that contains the works of the field in question as much as possible.

Keywords: History, Sheikhulislam, Hüseyin Hüsnü Efendi, Library, Reading Culture, Cultural Capital

Öz: XIX. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda görülen siyasi, iktisadi, toplumsal ve kültürel değişimin niceliği ve niteliği epey belirgin ve somuttur. Bu alanlardan olan kültürel değişim gündelik hayattan, okuma kültürüne, kültürel üretimin değişen doğasından Osmanlı dışındaki dünyayı anlama çabasına kadar geniş bir yelpazeyi oluşturur. Bu değişimin aktörlerinden olan yüksek Osmanlı bürokrasisinin kültürel alan dışında yukarıda sıralanan alanlardaki değişime etkisi üzerine bir hayli çalışma mevcuttur. Ancak bu kesiminin kültürel ilgi ve üretiminin boyutları konusunda çalışmaların yeterli olduğu henüz söylenemez. Makalemizin konusu Osmanlı İlmiye sınıfının en yüksek makamı olan Şeyhülislamlığa kadar yükselmiş Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kütüphanesinden yola çıkarak kültürel sermayesini, okuma alışkanlık ve yatkınlıklarını ortaya koyma çabasını içermektedir. Kütüphane, yüksek ilmiye mensubu bir kişiden beklenileceği üzere kendi alanına başka bir deyişle İslami ilimlere ilişkin klasik eserler ağırlıklıdır. Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kütüphanesinde İslami alanlara ait olmayan ve İslami gelenekte âdâb/edeb denilen bir anlamda dünyevi bilginin şekillendirdiği tarih, siyaset, edebiyat, lügat, coğrafya, felsefe, tıp, astronomi alanlarına ait çok sayıda kitap da mevcuttur. Bu anlamda Hüseyin Hüsnü Efendi'nin listelenmiş kitapları bize onun kültürel sermayesinin ve yatkınlığının temelini İslam'ın klasik metinlerinin oluşturduğu söylenebilir. Edeb türüne giren kitaplara bakıldığı zaman başta Avrupa olmak üzere İslam coğrafyası dışındaki yerlerde üretilmiş eserlere ilişkin belirgin bir ilgi ve merak

yokluğundan bahsedilebilir. Dahası ilgi ve merak eksikliği, özellikle XIX yüzyılın sonlarından itibaren Osmanlı kültürünü etkileyen Avrupa menşeli roman, siyasetname, hukuk, tarih, felsefe gibi yazın türlerine, Osmanlı dışındaki dünyanın siyasi, coğrafi, kültürel durumuna dair eserler için de geçerlidir. Dahası son dönem Osmanlı edebiyat alanının önde gelen yazarları olan Şinasi, Recaizâde Mahmud Ekrem, Halid Ziya, Samipaşazâde Sezai gibi kişilerin de eserleri kütüphanede mevcut değildir.

Anahtar Kelimeler: Tarih, Şeyhülislam, Hüseyin Hüsnü Efendi, Kütüphane, Okuma Kültürü, Kültürel Sermaye

Giriş

Osmanlıda geniş anlamda bilgi üretimi ve yayılımına dar anlamda ise kitap kültürü, okuma alışkanlıkları ile kütüphanelere dair araştırmalar son yıllarda hız kazanmıştır.¹ Genellikle elit Osmanlı bürokratlarının vakfettiği kitapların toplandığı vakıf kütüphaneleri ele alan bu çalışmaların yanı sıra bu bürokratların kişisel kütüphanelerinden yola çıkarak Osmanlı bürokratlarının okuma alışkanlıkları, zihinsel dünyaları, kültürel sermayeleri ortaya konulmaya başlanmıştır. Bu çalışmalarda tereke defterleri ana kaynak niteliğindedir.² Ayrıca özellikle üst düzey Osmanlı

¹ Osmanlı okuma kültürü, bilgi alışverişi ve kütüphanelere dair bkz. Açıl, B. (2015). Kitap kültürü çalışmalarının genel seyri: Bir medhal, *Osmanlı kitap kültürü: Cârullah Efendi Kütüphanesi ve derkenar notları*. (Ed.) B. Açıl. Nobel-İLEM Kitaplığı, 1-15; Artan, T. (2020). 18. yüzyıl başında Osmanlı bilgi üretimi ve dağılımı: yazma eser koleksiyonları ve koleksiyonerler arasında Şehit Ali Paşa'nın yeri. *Müteferrika*, 58/2 5-40; Erünsal, İ. E. (2015). *Osmanlılarda kütüphaneler ve kütüphanecilik tarihi gelişimi ve organizasyonu*. Timaş Yayınları; Krstić, T. (2018). Tercüme ve imparatorluk hakkında: Rönesans aracılığıyla olarak 16. yüzyıl Osmanlı Enderun tercümanları. *Osmanlı Dünyası*, (Ed.) C. Woodhead, (Çev.) G. Ç. Güven. Alfa Yayınları, 179-194; Kologlu, O. (2015). *Osmanlıcadan Türkçeye okuryazarlığımız*. Tarihçi Kitabevi; Menchinger, E. L. (2018). Kargaşa ve değişim döneminde entelektüel yaratıcılık. Çev. İsmail. H. Yılmaz. Wiley Blackwell *İslam Tarihi: Yeni Bir Yorum*. Haz. A. Salvatore-R. Tottoli-B. Rahimi. Wiley Blackwell. s.515-539; Mossensohn, M. S. (2018). *Osmanlı'da bilim: kültürel yaratı ve bilgi alışverişi* (Çev.) K. Oğuz. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları; Neumann, C. K. (2005). Üç tarz-ı mütalaa: Yeniçağ Osmanlı Dünyası'nda kitap okumak ve yazmak, *Tarih ve toplum yeni yaklaşımlar* (1), 51-76; Özyıldırım, A. E. (2016). Bir Tanzimat âlimi neler okurdu? Ârif Hilmi Efendi'nin kitaplarına ait matbu ve meçhul kütüb defteri, *Müteferrika*, 1 (49), 39-67; Sabev, O. (2006). *İbrahim Müteferrika ya da ilk Osmanlı matbaa serüveni*, Yeditepe Yayınevi; Sezer, Y. (2016). *The Architecture of Bibliophilia: Eighteenth-Century Ottoman Libraries* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Massachusetts Institute of Technology, Department of Architecture; Soysal, Ö. (2010). Osmanlı'da neler okundu, 'kütüphane kurumu' nasıl algılandı, kurumlaşan 'gelenek' yoksa 'kütüphane kültürü' müydü? *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi* 50 (2), 163-175; Strauss, J. (2008). Osmanlı İmparatorluğu'nda kimler neleri okurdu (19-20. Yüzyıllar). (Çev.) G. A. Cebe, *Kritik* (2), 1-50; Tekeli, İ.-İlkin. S. (1999). *Osmanlı İmparatorluğu'nda eğitim ve bilgi üretim sisteminin oluşumu ve dönüşümü*. II. Baskı. TTK Yayınları; Tural, D. T. (2005). Bir kitabı kaç kişi okur? *Tarih ve toplum yeni yaklaşımlar* (13), 7-43; Yağcı, A.S. Erkul. (2011). *Turkey's reading (r)evolution: A study on books, eaders and translation (1840-1940)*, [Yayınlanmamış doktora tezi]. Boğaziçi Üniversitesi, Department of Translation and Interpreting Studies.

² Tereke yahut muhallefâtın sözlük anlamı "geride kalan; geriye bırakılan" anlamlarındaki muhallefîn çoğulu olan muhallefât kelimesi yerine belgelerde tereke (terike) ve metrikât da geçer. Muhallefât kayıtları Osmanlı içtimai ve iktisadi tarihine yönelik araştırmalar için zengin bir kaynak oluşturur. Sicillerde mevcut tereke kayıtlarında ölen kişinin kimliği yanında aile durumu, eş ve çocuk sayısı, menşei, unvanı, meslek ve görevleri, servetinin miktarı ve dağılımı, menkul ve gayri menkul mallar, nakit para ve ziynet eşyası, kitaplar, borç ve kredi ilişkileri, köle ve câriyeler, mehir ve nafaka, para rayiçleri, mal ve eşya fiyatları gibi konularda oldukça ayrıntılı bilgiler yer almaktadır. (Özcan, 2020, s. 405-406). Tereke çalışmalarının genel bir özeti için bkz. Bozkurt, F. (2013). Osmanlı Dönemi tereke defterleri ve tereke çalışmaları, *Türkiye Araştırmaları Litaratür Dergisi* (11) 22, 193-229. Kitap ve okuma kültürü üzerine özellikle tereke kayıtlarına dayanarak yapılan belli başlı çalışmalar ise şöyledir: Anastassiadou, M. (1999). Livres et 'bibliothèques' dans les inventaires après décès de Salonique au XIXe siècle, *Revue du monde musulman et de la Méditerranée* (87-88), 111-141; Günay, V. (1994). Karaferye Müftüsü Salih Efendi'nin terekesinde yer alan kitaplar. *3 Mayıs 1944: 50. Yıl Türkçülük armağanı*. (Haz.) İsmail Aka vd. Akademi Kitabevi. 95-107; Karataş, A. İ. (1999). Tereke kayıtlarına göre XVI. yüzyılda Bursa'da insan-kitap ilişkisi, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (8) 1, 317-328; Küpeli, Ö. (1999). Afyonkarahisar din bilginlerinden Şeyh Recep Efendi'nin terekesinde yer alan kitaplar. *Taşpınar* (1), 33-37; Öktem, N. (2020). Galata kadılığı tereke kayıtlarına göre kitap sahipliğine nicel bir bakış. *Arşiv Dünyası* (7) 2, 113-138; Öztürk, S. (1995). *Askeri kassama ait Onyedinci asır İstanbul tereke defterleri: Sosyo-Ekonomik tahlil*. Osmanlı Araştırmaları Vakfı, 174-184 Sabev, O. (2011). Okuyan taşralı bir toplum: Rusçuk Müslümanlarının kitap sevgisi (1695-1786). *Balkanlar'da İslam Medeniyeti*

bürokratların terekelerinden çıkan kitapların XIX. yüzyılın ortalarından itibaren “defter-i kütüb” adıyla kataloglandıktan sonra müzayede³ ile satışa sunulmuş kitap listeleri de konuyu çalışanlara kolaylık sağlamıştır (Özyıldırım, 2016, s. 39). Makalemizin konusunun kaynağını oluşturan Şeyhülislam Hüseyin Hüsnü Efendi’nin kitapları da müzayede amaçlı düzenlenmiş bir katalogtur. Bu anlamda bu tür kataloglarda yahut terekelerde gözüken kitaplar Osmanlı bürokratlarının hatta sadece bürokratların değil okur-yazar Osmanlıların okuma, yazma pratiklerinin, bu pratiklerin değişimi bu değişimin ne türden zihinsel dönüşümler yarattığı daha fazla çalışılması gereken alanların başında gelmektedir. Kişisel kütüphanelerde bulunan kitaplar Osmanlı kültürel hayatının faillerinin kültürel, düşünsel ilgi, yatkınlıklarının belirlenmesine yardımcı olur. Ayrıca daha önceki yüzyıllara ait tereke, kütüphane çalışmalarından elde edilen verilerle bu tür listelerin karşılaştırılması, üst düzey Osmanlılar yahut sıradan okur-yazar Osmanlılar tarafından kuşaklar boyunca hangi kitapların okunduğu, bulundurulduğu hakkında bize veri sunar. Bu bağlamda ele almaya çalıştığımız son dönem Osmanlı şeyhülislamlarından⁴ olan Çelebizade Hüseyin Hüsnü Efendi’nin kütüphanesinin önemli bir örnek olduğunu düşünüyoruz.

Muhelif ve Müstâfi Bir Şeyhülislam Hüseyin Hüsnü Efendi

Karaçelebizade Hüseyin Hüsnü Efendi’nin soyağacı Diyarbakırlı Molla Çelebi’ye dayanır. Molla Çelebi’nin torunlarından Mehmed Hamdi Efendi’nin torunu Erzurumlu İbrahim Rüşdü Efendi’nin oğludur. 1849 yılında İstanbul’da Cerrahpaşa Hobyar Mahallesi’ndeki konakta doğan Hüseyin Hüsnü Efendi, sırasıyla sübyan mektebine ardından Davutpaşa Rüşdiyesi’ne devam etmiş, babası İbrahim Rüşdü Efendi’nin Gelibolu naibliğine tayininin çıkması üzerine Gelibolu’da öğretim hayatına devam etmiştir. Burada bir yandan Gelibolu Rüşdiyesi’ne devam etmiş diğer yandan da müderrris Osman Efendi’den Camii Atik Medresesi’nde dersler almıştır. Gelibolu’da bir yıl kaldıktan sonra İstanbul’a dönen Hüseyin Hüsnü Efendi, hattat Mehmed Hulusi ve damadı Mehmed Şevki Efendi’den hat dersleri aldı. Bu derslerinin yanısıra Fatih Medresesi’nde halka açık ders veren [dersiâm] Ahıskalı Mehmed Efendi’nin derslerine devam etmiş, İslam miras hukuku [ferâiz] konusunda uzman olan Mehmed Sabit Efendi’den ders almış, başarılı olduktan sonra icazetini almaya hak kazanmıştır (Altınsu, 1972, s. 230-231; Çelebioğlu, 1958, s. 7; İlmiye Salnamesi, 1334, s. 623; İpşirli, 1998, s. 552).

Hüseyin Hüsnü Efendi’nin memuriyet hayatı ise 1280’de (1860) İstanbul Bab Mahkemesi’ne girmesiyle başlamış, 1290’da (1873) aynı mahkemenin vekayi’ kâtibi muavinliğine, 1294 (1877) yılında ise Rumeli ve Anadolu Kazaskerliği müsteşar muavinliğine tayin edilmiştir. Aynı yıl Osmanlı medrese sisteminde ilk kademeyi oluşturan hâric medresesinde müderrislik yapma hakkı olan ibtidâ-i hâric, 1296’da (1879) bir sonraki derece olan hareket-i hâric, 1298’de (1880) bir üst kademe olan mûsile-i sahn, 1298’de (1881) ise hareket-i altmışlı payelerini almıştır. 1299’da (1880) Vergi Emaneti İdare Meclisi üyeliğine getirildi. 1300’de (1883) Süleymaniye Medresesi’nin ilk derecesi olan mûsile-i Süleymaniye derecesine yükseltilmiş, hemen ardından 1883 (1301) Bursa kadılığına atanmıştır. 1302’de (1885) arazi ve emlak müfettişliği göreviyle Bağdat, Basra ve Musul vilayetlerini teftiş etmiş, yaklaşık bir yıl süren bu görevi sonrasında İstanbul’a dönmüştür. 1304 (1887) yılında Defter-i Hâkani Senedât İdaresi Umûr-i Şer’iyye memuriyetine tayin olunmuş 1305’te (1888) bu görevi sona ermiştir. Bu kurum lağvedilince bir süre görev alamadı. Kısa bir bekleyişten çeşitli görevler üstlendi. Aynı yıl içinde ilkin Meclis-i Eytâm üyeliğine, sonrasında Evkâf-ı Hümâyûn Beytûlmal kassamlığına getirildi. Ardından demiryolları genişletme işleminden olumsuz etkilenecek

Uluslararası Üçüncü Sempozyum Tebliğleri, C. 2, (Ed.) Halit Eren. IRCICA, 575-607; Saydam, A. (2006). Trabzon’da halkın kitap sahibi olma düzeyi (1795-1846). *Milli Eğitim* (170), 187-201.

³ Osmanlılarda müzayede etkinliği için bkz. Kut, A. T. (1994). Terekelerde çıkan kitapların matbu satış defterleri. *Müteferrika* (2), 3-24; Ünlü, E. (2022). Osmanlı İmparatorluğu’nda müzayede pratiği. *Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı* (33), 136-151; Osmanlılarda kitap müzayedeleri için ise bkz. Erünsal, İ. (2013). *Osmanlılarda sahaflık ve sahaflar*. Timaş Yayınları, 304-315.

vakf edilmiş evler, hanlar, bağlar bahçeler gibi taşınmazların mukataaya bağlanması için kurulan komisyonun fahri başkanlığına getirilmesini takiben 1306'da (1889) Vakıflar Teftiş Mahkemesi Müsteşarlığına, aynı yılın sonunda da bu görevine ek olarak, Evkaf-ı Seniyye- i Mülûkâne memuriyetine atandı. O yılın Kasım ayında Haremeyn pâyesi almış, 1890 yılında Mekteb-i Hukuk'ta *Evkaf* dersi, İslam tazminat hukukuna dair *Kitabu'd-diyet*; kadı mahkemelerinin birbirleriyle yardımlaşma amaçlı adli ve hukuki yazışmalarını konu edinen *Kitâbü'l-Kadı ile'l-Kadı* ile tanığın şahitliğine dair içeriğe sahip *Şehâdet Ale's-Şehâde* derslerini vermiştir (Altınsu, 1972, s. 231-232; İlmiye Salnamesi, 1334, s. 624). Hüseyin Hüsnü Efendi'nin hocalık deneyimi sadece Mekteb-i Hukuk ile sınırlı kalmamış 1311'de (1893-94) Mekteb-i Mülkiye'de *Ahkâm-ı Evkaf* dersini vermekle görevlendirilmiştir (İlmiye Salnamesi, 1334, s. 624; İpşirli, 1998, s. 553).

Hüseyin Hüsnü Efendi 1315'te (1898) Mahkeme-i Teftiş-i Evkaf Müsteşarlığı görevinden ayrılmadan, Heyet-i Islahiyye üyesi olarak "mütecaviz Hıttı-i Yemeniye"ye tayin edildi ve beş yıl burada görev yaptı⁵ (İlmiye Salnamesi, 1334, s. 624). 1320'de (1902), bu görevi devam etmekteyken Mekteb-i Mülkiye ve Mekteb-i Hukuk'daki hocalığının düşmediğini aksine maaşının yarısının kendisine ödenmeye devam ettiği görülmektedir (BOA, İ.HUS, 64/11). Heyet-i Islahiyye lağv edildikten sonra 1320'de (1902) İstanbul'a dönüp Mahkeme-i Teftiş-i Evkaf Müsteşarlığı görevini sürdürdü. 1322'de (1904) Anadolu Kazaskerliği görevine getirildi. Kısa bir süre sonra Yemen'de yapılacak ıslahatlar ile yapılan ıslahatların incelenmesi ve tatbiki ile yazışmaları sağlamak için Yemen Bölgesi İslah Komisyonu'na atandı (Altınsu, 1972, s. 232; İlmiye Salnamesi, 1334, s. 624; İpşirli, 1998, s. 553).

Hüseyin Hüsnü Efendi 1323'te (1905) Evkâf-ı Hümâyun Müfettişliği'ne atandı. Bu memuriyetin adı 1908 Meşrutiyet'in İlanı sonrasında "icra olunan tensikat" sonrasında Mahkeme-i Evkaf-ı Hümâyun kadılığına çevrildi. 30 Zilhicce 1327'de (12 Ocak 1910) İbrahim Hakkı Paşa'nın kurduğu hükümete⁶ şeyhülislam olarak atandı (BOA, İ. DUİT, 190/66).

Hüseyin Hüsnü Efendi'nin yedi aylık Şeyhülislamlığı esnasında üç gelişmede adı geçer. İlki, Şeyhülislamlığa atanmasının İttihatçılar, ordu ve monarşi yanlıları arasında devam eden iktidar mücadelesini su yüzüne çıkardığı anlardan birisi olmasıdır. Nitekim atanmasından kısa bir süre sonra 20 Şubat 1910'da muhafazakâr altı ittihatçı mebus cemiyetten ayrıldı.⁷ Ayrılma nedeni olarak bu mebusların muhafazakâr görüşlere sahip olmadığını düşündükleri Hüseyin Hüsnü Efendi'nin şeyhülislam olmasıydı⁸ (Kansu, 2016, s. 170).

⁵ Hüseyin Hüsnü Efendi'nin Yemen'deki temel faaliyetlerinden birisinin bölgedeki okulların teftişi olduğu anlaşılıyor. Nitekim San'a şehrindeki on yedi ibtidai okulu teftiş ettiğini bu okulların fiziki yetersizliğinden dolayı "tamirat ve tefrişatına muktezi on bin kuruşa" ihtiyaç olduğunu ayrıca bu okullardaki kitapların yetersizliğinden dolayı Tefsir, Hadis, Fıkıh ve Ahlak kitaplarının gerekli olduğunu belirtmiştir (Osmanlı Arşiv Belgelerinde Yemen, 2008, s. 105).

⁶ İbrahim Hakkı Paşa'nın sadrazam olması İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin desteklediği bir durumdu. Zira İttihat ve Terakki Cemiyeti açısından diğer adaylar olan Said, Kâmil ve Avlonyalı Ferid paşaların II. Abdülhamid'in mutlakiyetçi rejiminin önemli kişilerindendi ve 31 Mart Ayaklanması'nda rolleri vardı, İttihatçılar bu paşaların sadrazam olmasındansa İbrahim Hakkı Paşa'yı desteklediler (Kansu, 2016, s. 163-164). İbrahim Hakkı Paşa için Bkz. İnal, İbnülemin M. K. (1982). *Son sadrazamlar*, Dergâh Yayınları, 1763-1804. İbrahim Hakkı Paşa kabinesinin faaliyetleri için ise Bkz. (Kansu, 2016, s.163-201); Tural, E. (2016). *Son dönem Osmanlı bürokrasisi: II. Meşrutiyet Dönemi'nde bürokratlara, İttihatçılara ve parlementerlere*, İmge Kitabevi Yayınları, 209-229.

⁷ İttihat ve Terakki Cemiyeti'nden ayrılanlar Konya mebusu Şeyhzade Zeynelabidin Efendi, Gümüllüne mebusu İsmail Hakkı Bey, Karesi mebusu İbrahim Vasfi Efendi, Trablus mebusu Farhad Efendi, Erzurum mebusu Hacı Şevket Efendi ve Burdur mebusu Ömer Lütfi Efendi'ydiler (Kansu, 2016 s. 170; Yalçın, 2000, s. 214).

⁸ Hüseyin Hüsnü Efendi'nin yeterince muhafazakâr olmaması bazı İttihat ve Terakki Cemiyeti üyelerinin istifâ nedeni gibi gözükse de bu istifaların dönemin iktidar mücadelelerinin bir sonucu gibi olması büyük ihtimaldir. Zira Hüseyin Hüsnü Efendi İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin muhalifi olan Hürriyet ve İtilâf Fırkası'nın kurucularından olmuştur (Tunaya, 1998, s. 294). Dönemin gazetelerinden olan *Tesisat Gazetesi* bu durumu dile getirmiştir: "Hürriyet ve İtilâf Fırkası müessislerini gazetemizle ilan ettiğimiz vakit müessislerin isimleri neşr olunan zevâtdan ibaret olunmayıp sair bazı zevâtın daha müessisler meyânında bulunduklarını yazmışdık. İstihbarat-ı ahiremize nazaran şeyhülislam-ı sabık Hüseyin Hüsnü Efendi hazretleri de fırka müessisini cümlesindendir" (Tesisat, 1327, s. 3). Hüseyin Hüsnü Efendi'nin Hürriyet ve İtilâf Fırkası'nın kurucularından olduğuna dair başka bir kanıt ise Lütfi Simavi tarafından dile getirilmiştir. Lütfi Simavi, Damat Ferit Paşa,

İkinci gelişme, XIX. yüzyılın ortalarından itibaren gündem olmaya başlamış, dilde sadeleşme⁹ tartışmalarının aynı yüzyılın sonlarında alfabe tartışmalarına dönüşmesine dair Şeyhülislam olarak verdiği fetvadır. Fetva, mebus Doktor Musullu Davud'un, 1909 yılında Meclis-i Mebusan'a sunduğu, Latin alfabesini kabul edilmesine dair görüşleri içeren "İslah-ı Hurufa Dair" layihasına¹⁰ karşı görüşleri ihtiva eder. Fetva, Tiran müftüsü ile Kastamonu mebusu Hasan Fehmi Bey'in harf ve yazı konusunda Şeyhülislam'dan fetva istemeleri sonucunda yayınlanmıştır. Hüseyin Hüsnü Efendi Latin alfabesinin kabul edilemeyeceğini beş maddede belirtir: Arap harflerinin Kur'an harfleri olduğunu bu harfler dışında bir başka bir harfle yazılamayacağını; çocukların Arap harflerini kısa sürede öğrendiklerini dolayısıyla bu harflerin okuma yazmada zorluk çıkardığı düşüncesinin yanlış olduğunu; Arap harflerinin Arnavut lisanı için yetersiz olduğu iddasının, Arap harflerinin üstüne bazı işaretler konularak halledilebileceğini belirtir. Gerekçelerine devam eden Hüseyin Hüsnü Efendi, Latin alfabesinin kabulünü gerekli kılacak bir neden olmadığı gibi çocukların Arap harflerini unutmalarının Kur'an öğrenimini zora sokacağını dile getirir. Son madde ise Latin harflerinin kabûlünün İslam medeniyetinin ürünü olan eserlerin, ilimlerin öğrenilmesini, anlaşılmasını güçleştireceğinden bu alfabenin kabûlünün sakıncaları olduğuna ilişkindir (Yurdakul, 2021, s. 76-79).

Üçüncü ve son gelişme ise Meclis-i Mebusan'ın 29 Mart 1326/11 Nisan 1910 tarihli oturumunda Hüseyin Hüsnü Efendi, Mülkiye Tekaüd Kanunu'nun hükümlerine dayanarak tâdil edilen İlmiye Tekaüd Nizamnamesi'ne¹¹ göre "hükkâm-ı şer'inin 90 yaşından evvel tekaütlerinin icrası kabil olamadığı gibi ricâl ve memurin-i ilmiyenin de son derece mağduriyetlerini müeddî ve tadilen kaleme alınıp Şûrây-ı devletçe derdesti tezekkür eden kanun lâyihasının" kanunlaşmamasından dolayı maaş alamayan memurların olduğunu, bu durumun düzeltilmesine dair verdiği tezkiredir¹² (MMZC, 1326: 3).

Hüseyin Hüsnü Efendi'nin şeyhülislamlıktan 4 Receb 1328/ 12 Temmuz 1910'da istifa etmiştir. İstifasının nedenleri net değildir. Genel eğilim Hüseyin Hüsnü Efendi'nin mensubu olduğu İbrahim Hakkı hükümetinin icraatlarından rahatsız olduğu, muhalif mebuslarla görüştüğü, birlikte hareket ettiği bu mebuslarla hükümet aleyhinde girişimlerde bulunduğu için istifaya zorlandığı yönündedir (Lütfi Simavi, tarihsiz, s. 150). Takvim-i Vekayi'de Hüseyin Hüsnü Efendi'nin "esbâb-ı sıhhiyeden dolayı" istifa ettiği belirtilmiştir (Takvim-i Vekayi, 1328, s. 1). Hüseyin Hüsnü Efendi'nin Hürriyet ve İtilâf Fırkası'nın kurucularından olduğu gözönüne alındığında İttihatçıların onu istifa etmeye zorlaması gayet makûl görünmektedir. Ayrıca Hüseyin Hüsnü Efendi'den sonra şeyhülislam olan Musa Kazım Efendi'nin İttihat ve Terakki Cemiyeti üyesi olduğunu¹³ dikkate alınırsa istifa ettirilmiş olma ihtimali çok kuvvetlenir.

Fırka'nın programını ve içtüzüğünü padişaha anlatmak için Saray'a geldiğini yanında Hüseyin Hüsnü Efendi ile Mustafa Sabri Efendi'nin bulunduğunu söyler (Lütfi Simavi, tarihsiz, s. 258).

⁹ Bu konu hakkında bkz. Çelik, S. H. (2018). Harf İnkılabı'ndan önce alfabe tartışmalarında üç farklı görüş, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Güz (29), 17- 40; Levend, A. S. (1960). *Türk dilinde gelişme ve sadeleşme evreleri*, II. Basım, TTK Yayınları, 113-240; Gülmez, N. (2006). *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e harfler üzerine tartışmalar*, Alfa Yayınları.

¹⁰ Layiha için bkz. Beyaztaş, P. (2022). *Musullu Davud'un ıslah-ı huruf'a dair layihası* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

¹¹ İlmiye Tekaüd Sandığı için bkz. Doğan, N. (2021/2). İlmiye Tekaüd Sandığı'nın kuruluşu ve faaliyetleri, *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi* (5) 10, 43-52.

¹² İlmiye Mensuplarının ailelerinin sosyal ve ekonomik güvenceleri, emeklilik düzenlemeleri ve maaşları için Bkz. Yakut, E. (2014). *Şeyhülislamlık: Yenileşme döneminde devlet ve din*, 4. Baskı, Kitap Yayınevi, 169-170.

¹³ Musa Kâzım Efendi'nin İttihat ve Terakki Cemiyeti üyesi olduğuna dair Bkz. Tunaya, T. Z. (1998). *Türkiye'de siyasal partiler: İkinci Meşrutiyet Dönemi*, C. 1, İletişim Yayınları, 68. Ayrıca Musa Kâzım Efendi'nin hayatı ve görüşleri için Bkz. Kara, İ. (1997). *Türkiye'de İslamcılık düşüncesi: Metinler, kişiler*, Kitabevi Yayınları. 118-154; Tansuğ, F. (1998). II. Meşrutiyet Dönemi'nde İslamcılık ve Şeyhülislam Musa Kâzım Efendi, *Doğu Batı* (3), 119-132.

Hüseyin Hüsnü Efendi 22 Cemâziyelâhîr 1330 / 8 Haziran 1912'de vefat etmiştir.¹⁴ Kendisi henüz hayattayken, Mekteb-i Hukuk'ta verdiği dersler olan *İhsâfî ahkâmî'l-evkaf* 1310 ve 1315'te, *Arazi Kanunnâmesi Şerhi* ise 1310 ve 1324 tarihlerinde basılmıştır (İpşirli, 1998, s. 553). Bu iki eser dışında *Mi'yârü'l-Adâle* isimli kitaba "takrir" ismiyle bir şerhi, *Kitabü'l-Kâdî ile'l-Kâdî* ve *Kitâbü's-Şehâde ale's-Şehâde* isimli risaleleri de mevcuttur (İlmiye Salnamesi, 1334, s. 625).

Genel Hatlarıyla Hüseyin Hüsnü Efendi'nin Kütüphanesi

İlmiye sınıfının en üst makamı olan Şeyhülislamlığa kadar yükselmiş olan Hüseyin Hüsnü Efendi'nin evine ve okumaya çok bağlı olduğu oğlu Sarım Hüsnü Çelebi tarafından yazılan hâl tercümesinde belirtilmiştir (Çelebioğlu, 1958, s. 21). Onun 14 yaşındayken 1863 yılında staj ile başladığı memuriyetinin 1910 yılında tamamlandığı gözönüne alınırsa 47 yıllık bir hizmet süresi sözkonusudur. Bir ilmiye mensubu olarak Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kütüphanesinin zenginliği, uzun memuriyet hayatının ona sadece bürokratik/ilmi itibarı değil kültürel itibarı da kazandırdığının kanıtıdır.

XIX. yüzyılda matbaanın iyice etkinlik kazanması elit Osmanlı bürokratlarının bir gelenek haline gelmiş yazma eser toplamanın yanına matbu eserleri de ekledi. Bu matbu eserlerin içinde sadece yeni edebi biçimler olan tercüme roman, roman, tiyatro eserleri, gazeteler, dergiler bulunmuyordu, XIX. yüzyıl öncesine ait sayısız risale, vakayiname, mecmua, tarih, tıp, fıkıh, kelam eserleri de vardı (Hathaway, 2021, s. 107). Bu bağlamda makalemizin konusu olan Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kütüphanesi yukarıda bahsi geçen yazma ve matbu eserleri barındıran 1274 aded eserden oluşur (Şeyhül-İslâm-ı Esbak Hüseyin Hüsnü Efendi Merhumun Kitabhanesinde Mevcud Kütüb-ü Nadire ve Nefisenin Esâmisini Havi Listedir, 1328¹⁵). Bu sayıya aynı eserin iki veya daha fazla kopyasını da dahil ettiğimizde eser sayısı 1510'u bulmaktadır. Biz 1274 kitabın İslami ilimler dışında kalan ve İslami gelenekte *âdâb/edeb*¹⁶ diye bilinen tarih, coğrafya, siyaset, edebiyat, şiir, lügat ve tıp

¹⁴ Tercümân-ı Hakikat gazetesi Hüseyin Hüsnü Efendi'nin vefatını şöyle haberleştirmiştir: "İrtihâl. Dün akşam tebdil-i câme-i hayat eden Şeyhülislam-ı esbak Hüseyin Hüsnü Efendi'nin yarınki pazar günü cenaze namazı vakt-i zuhurda Ayasofya Câmî-i şerifinde edâ edildikten sonra Cerrahpaşa Câmîi haziresinde defni mukarrerdir. Merhum-ı müşarîniyleh efzâl-ı ulemây-ı İslâmiyeden erbâb-ı zekâ ve dirayetten olarak Mekteb-i Hukuk'ta ta'lim ile işigâl eylemiş olduğu cihetle irtihali gerek rahle-i tedrisinde feyzyâb-ı kemâl olan pek çok telâmazini ve gerek merhumu yakından tanıyanları dağdar-ı teessür eylemiştir. Gaybubet-i ebediyesi âlem-i ilm ü fazl için zayıttandır. Cenâb-ı Hak rahmetine mazhar eylesin" (Tercümân-ı Hakikat, 1328, s. 3).

¹⁵ Takip eden atıflar Hüseyin Hüsnü Liste şeklinde olacaktır.

¹⁶ *Âdâb/edeb* kavramı en geniş anlamıyla dünyevi yazılı kültür anlamına gelir Goldhizer'e göre *âdâb/edeb* kişiyi yüksek kültüre çıkaran lîsân, şiir, edebiyat, tarih gibi alanları kapsar. Bu anlamda *âdâb*ın anlamı, VIII. ve XI. yüzyıl arasında İslam kültürünün İran kültürünün özellikle de edebiyatının etkisiyle daha ince ve dünyevi bir yönde gelişmesiyle oluşmuştur. *Âdâb*ın içeriği tıp, matematik, şiir, tarih, müzik, hikâye anlatıcılığı gibi alanları kapsadığı gibi satranç oynamak, ata binmek gibi etkinlikleri de kapsar. Kavram son derece kapsamlı bu anlamıyla fıkıh, hadis, siyer gibi İslami ilimlerden ayrılır (Goldhizer, 1978, s. 105-106). Başka bir deyişle İslam'ın üstün statüsünün içerikleri olan İslam hukuku, ilahiyat, kutsal metin ve din tarihi konuları *âdâb*ın İslami yanını temsil ediyordu. Dahası İslam'ın ayrıntılarıyla ilgili iç tartışmalarda evrensel ve epistemolojik düzene değer veren rasyonel ve evrensel bakış, *âdâb*ın bahsi geçen İslami bileşenini yumuşatıyordu. Bu evrensel bakış açısı eklektik saray *âdâb* kültürünün oluşmasını sağladı (Heck, 2022, s. 191). Mısır, Yunan, Pers ve Hint kültürlerine ait başta felsefe, matematik, astronomi, tıp ve edebi eserlerin Arapçaya çevrilmesi, İslam dışı kültürlerle bakış açısını hem genişletmiş hem de onlar hakkında merak uyandırmıştır. *Âdâb*ın somut hali özellikle Abbasi sarayındaki ideal bir kâtip-devlet adamından istenen her türlü bilgiydi ve bu durum Abbasiler sonrasında kurulan İslam devletlerinde gelenekselleşmiştir (Steward, 2022, s. 144-145). Örneğin Osmanlı İmparatorluğu'nda da *âdâb*ın taşıyıcıları kalemiye sınıfıydı. Kalemiye sınıfı için Arapça ve Farsça okuyup yazabilmek, tarih ve coğrafya hakkında bilgi sahibi olmak, kanunları bilmek gibi hasletler *âdâb*ın taşıyıcıları olmak için gerekli olan hususlardı. Başka bir deyişle *âdâb* bilimlerine, uğraşlarına sahip olanlara üdeba, İslami ilim sahiplerine ise ulema denirdi (İnalçık, 1964, s. 678; 1969, s. 439-442; Rosenthal, 2007, s. 243, 253).

gibi seküler, dünyevi alanın içinde yer alan eserlere yoğunlaşmaya çalışacağız. Bu seçiciliğin nedeni hem bir Şeyhülislam'ın okuma kültürünün çeşitliliğini göstermek hem de bu okuma kültürü içindeki *âdâb* eserlerinin ağırlığını anlamaya yöneliktir.

Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kütüphanesini listeleyen kâtip, eserleri; Tablo 1'de görüleceği üzere on dokuz ana kategoriye ayırmıştır (Hüseyin Hüsnü Liste, 1328, s. 2- 40). On sekiz kategorinin eserlerinin türü ve isimleri bellidir, on dokuzuncu kategorinin içerdiği eserlerin isimleri belirtilmemiş; 260 aded fûnûn risalesi vardır diye kayıt düşülmüştür (Hüseyin Hüsnü Liste, 1328, s. 40).

Tablo 1: Hüseyin Hüsnü Efendi'nin Kütüphanesindeki Kitapların, Konu, Aded ve Oranları

Eserin Konusu	Adedi	Yüzdelik Oranı
Mushaf	10	1.27
Lügat	30	3.80
Kıraat	5	0.63
Tefsir	47	5.98
Hadis	123	15.67
Fetva, Feraiz, Fıkıh	162	20.63
Fıkıh Usûlü	55	7.00
Tasavvuf, Ahlak	53	6.75
Kelam	87	14.64
Siyer, Tarih, Coğrafya	63	8.02
Edebiyat	34	4.33
Siyaset, Kavanin	13	1.65
Belagat	35	3.64
Sarf ve Nahiv	70	8.91
Mantık ve Hikema	33	4.20
Divan	7	0.89
Tıb ve Teşrih	7	0.89
Mecmua ve Risale	178	22.67
Fünûn	260	33.12
Toplam	1274	

Kütüphanede Bulunan İslamî Eserler Üzerine Birkaç Değini

Hüseyin Efendi'nin ilmiye sınıfının bir üyesi hatta en üst makamda görev yapmasından dolayı kütüphanesindeki İslâmî kitapların yoğunluğu gayet olağandır. Bu ilimler içinde Tefsir, Hadis, Kelâm, Fıkıh, Tasavvuf kitaplarına dair çeşitli değinilerde bulunmaya çalışacağız. Tefsir kitapları içinde ilk dikkati çeken eser Mutezile alimlerinden olan Zemahşeri'nin tam adı *el-Keşşâf 'an hakâ'iki gavâmizi't-tenzîl ve 'uyûni'l-eqavîl fi vücûhi't-te'vîl'*¹⁷ olan kısaca el-Keşşaf olarak bilinen seridir. Tefsir kitapları içinde Taftazânî, İsâf, Seyyid Şerif haşiyeleri ile birlikte 6 adet Keşşaf başlığıyla kitap mevcuttur.¹⁸ Keşşaf'tan sonra Celâleddin el-Mahallî başlayıp öğrencisi Celâleddin es-Süyûtî'nin bitirdiği *Celaleyn Tefsiri* 3 adet, Beyzâvî tefsirinin kendisi ve haşiyesi ile birlikte 2 adet Hüseyin

¹⁷ Makalede yer alan kitap isimleri TDV İslam Ansiklopedi esas alınarak yazılmıştır.

¹⁸ Keşşaf için bkz. <https://islamansiklopedisi.org.tr/el-kessaf>.

Ayrıca Keşşaf üzerine yazılmış her türden eseri konu edinen başka bir deyişle Keşşaf litaratürü için Bkz. Boyalık, M. Taha. (2019). *El Keşşaf Literatürü*, İSAM Yayınları; Osmanlılarda Keşşaf haşiyeleri için ise Bkz. Maden, Ş. (2011). Osmanlılar'da el-Keşşaf ve Envârü't Tenzil Haşiyeleri, *TALİD*, 9 (18), 241-273.

Efendi'nin kütüphanesinde bulunmaktadır. Şeyhülislam Ebu Suud Efendi'nin *Tefsir-i Ebu Suud* ismiyle tefsir kitapları arasındadır. İlginç olan husus Hüseyin Efendi'nin kütüphanesinde Tefsir tarihinin en bilinen Fahreddin er-Râzi'nin *Mefâtîgu'l-gayb* adlı eseri yoktur.

Kitap listesinde Hadis kitapları 125 aded olarak sıralanmıştır. Listede Buhari'nin *Sahih-i Buhari* adıyla bilinen eserinin yanısıra Kastalani, Aynî, Karî gibi alimlerin şerhleriyle birlikte 11 aded eser mevcuttur. Buhari'den sonra en bilinen ve itimad edilen diğer Hadis alimi olan Müslim'e ait iki eser de kütüphanede bulunmaktadır. Ahkâm hadislerini toplayan hadis kitaplarının genel adı olan Sünen eserleri de listede dikkat çeker: Bunlar; Dârekutnî, Tirmizî, Ebu Davud, İbn Mace gibi âlimlerin eserleridir. Listede, Birgivi'nin *Hadis-i Erbâin*, İbn Hacer el-Askalânî'nin *Nuhbetü'l-Fiker*, *Delailü'l-Hayrât* adlı eserleri 2'şer aded şeklinde de yer almaktadır.

Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kütüphanesini kayda geçiren kâtibin yaptığı listede Fıkıh, Fetva ve Ferâiz alanlarındaki kitaplar 162 aded ile sayıca en fazla yeri kaplar. Listenin bu bölümünde XIX. yüzyılın ilk yarısında yaşamış Kazasker İmamzâde Esad Efendi'nin *Dürr-i Yektâ* adlı ilmihâlî şerhleriyle beraber 6 aded; Ahmed Cevdet Paşa'nın *Mecelle*'si ile bu eser üzerine yazılan eserler 5 aded görünmektedir. XV. yüzyıl Osmanlı hukukçusu Molla Hüsrev'in Hanefî fıkıh kitaplarını esas alarak yazdığı kısaca *Dürer Gurer* diye bilinen fıkıh eseri, haşiyeleriyle birlikte 5 addettir.

Listede Fıkıh usûlü ile ilgili kitaplar 55 aded olarak gözükmektedir. Bu kitaplar arasında bir fakihin yazdığı eserlerden seçilerek bir araya getirilmiş adına münteha denilen eserler 10 aded olarak görülmektedir. Bunlardan bazıları şöyledir: *Haşiyetü'l âla Şerhi't Taftâzânî Muhtasarü'l-Münteha*, *Şerh-i Muhtasarü'l-Münteha el-Kadı Ezdî*, *Şerhü'l-Alâmet-i Şirâzi alâ Muhtasarü'l-Münteha*. Yine listede Ebü'l-Berekât en-Nesefî'nin kısaca *Menâr* olarak bilinen *Menârü'l-envâr* isimli eserinin 8 aded haşiyesi mevcuttur. Dahası *Menâr*'a kaynaklık etmiş Pezdevî'nin *Kenzü'l-vüsûl* adlı eseri bu isimle listede gözükmese de *Metn-i Pezdevî*, *Usûl-i Pezdevî* ve *Keşşâf Pezdevî* isimleriyle 3 aded kitap kütüphanede mevcuttur. Ayrıca Molla Hüsrev'in *Mirkâtü'l-Vüsûl* adlı eseri de *Mirkât* adıyla listede bulunmaktadır.

İlgili listede *Kütübü't Tasavvuf* ve *'l Ahlâk* başlığıyla sıralanan 53 eser içinde İbn Arabî'nin eserleri ve bu eserler üzerine yazılan şerhler dikkat çekicidir. *Fütühât-ı Mekkiye* 8 cilt olarak kayda geçirilmiştir. İbn Arabî'nin diğer önemli eseri *Fusûsü'l-hikem*'in 3 aded şerhi gözükmektedir: *Şerhü'l-Fusûs El-Nablusi*, *Şerhü'l-Fusûs*, *Şerh-i Fusûsü'l-Hikem*. Ayrıca İbn Arabî'nin *Hakikatü'l-Hakâik el-Şeyh Muhyiddin Arabî*, *Müsamerât-ı Muhyiddin*, *Hükm-i Şeyhü'l Ekber*, *Risale-i Şeyh Muhiddin*, adlı eserleri de kütüphanesinde mevcuttur. İbn Arabî'nin eserleri dışında Gazzâlî'nin *Kimya-ı Saadet*'i ve *Muhtasar İhyâ* adlı eserler de listede yer alır.

Kütüphanede bulunan Kelâm eserleri 87 addettir. İslam Dünyası'nda kelâm denilince ilk akla gelen kişilerden olan Gazâlî'nin *Tehâfütü'l-Felâsife* ile *El-Makâsîdü'l Gazâlî* ismiyle kaydedilmiş *Makâsîdü'l-felâsife* eserleri, bir başka büyük isim İbn Sina'nın *Kaside-i Ayniye* isimli eseri de *Şerh-i Kaside* adıyla listede mevcuttur. Allah'ın kahır ve gazabına delâlet eden isim ve sıfatları için daha çok mutasavvıfların kullandığı terim olan *Celâl* üzerine yazılan eserler de bu kısımda yer alır. *Celâl ve Haşiyeleri Halhâli ve Mercâni*, *Envârü'l Celâli el-Muzî*, *Cemâl ale'l Celâl* bu eserlere örnek olarak verilebilir. Kelâm konusunda önde gelen âlimlerden olan Devvânî'nin *Şerhü'l-Akâid*'i, *Risale-i İsbâtü'l-Vacib*'i, bir başka ünlü Kelâm alimi Taftâzânî'nin *Takribü'l-Merâm fî Şerh-i Tehzibü'l-Kelâm*, *Şerhü'l-Makâsîd* ve *el-Muhtasar* gibi eserler Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kütüphanesinde bulunmaktadır. Bundan başka Şehristânî'nin *Milel Nihal* adlı eserinin Arapçası ve Türkçesi, XIX.yüzyıl sonunda Rahmetullah el-Hindî'nin Hristiyanlığa reddiye olarak yazılmış *İzhârü'l-Hak* (Aydın, 2001, ss. 507-509) gibi eserler de bu bölümde mevcuttur.

Hüseyin Hüsnü Efendi'nin Edeb Türündeki Kitapları

Kitap listesini hazırlayan kâtib İslamî ilimlerden sayılan Siyer'e ait 3 kitabında¹⁹ dahil olduğu 63 aded eseri barındıran *Kütübü'l Siyer ve'l Tarih ve'l Muhâdarât ve Coğrafya ve'l Teracim* başlığı altına almışsa da biz daha çok bu 3 kitap dışında kalan ve tanımını yukarıda verdiğimiz edeb kitaplarına değineceğiz (Bkz. 15. Dipnot).

Bu başlıkta ilk dikkati çeken eser İbn Haldun'un eserleridir. Listede İbn Haldun'a ait 4 kitap bulunmaktadır. Bunların 2'si *Kitâbü'l-İber* adıyla bilinen ancak kâtibin *Tarih-i İbn Haldun* adıyla kayda geçtiği eserdir. Diğer 2 eser ise *Kitâbü'l-İber*'in ilk cildi olan *Mukaddime*'dir.²⁰

Belli başlı diğer tarih kitapları ise şöyledir: *Tarih-i Naimâ*, tam adı *Tarz-ı Cedid Tarih-i Umumi Ezmine-i Hazar* olup listede *Tarih-i Hazarce* olarak yer alan eser, *Tarih-i Trablus Garb*, *Siyer-i Selahaddin Eyyubi*, Cahiliye Dönemi Arabistan'ını konu edinen *el-Alusi'nin Büluğu'l-Ereb*, *Muhammed el-Vakidi'nin Fütûhu's-Şam*, 2 aded *Şeyh Abdurrahman Fami Herevi'nin Herât Tarihi*, Esad Efendi'nin *Üss-i Zafer*, Anne-Jean-Marie-René Savary'nin yazdığı *Le seide de Napoleon* adlı eserin Türkçeye tercüme edilmiş haliyle *Tarih-i Bonapart*, Ahmed Raşid Paşa'nın *Tarihi-i Yemen ve San'a*, Ziya Paşa'nın *Endülüs Tarihi*, Mahmud Celaledin Paşa'nın *Mir'at-ı Hakikat*, Hüseyin Ayvansarâyî'nin *Hadikatü'l-Cevâmî*.

Kâtib Çelebi'nin bibliyografya ve ilimler ansiklopedisi niteliğinde olan *Keşfü'z-Zünûn'u*, ünlü Arap coğrafyacı, tarihçi, Yâkût el-Hamavî'nin *Mucemü'l Büldân*'ı, bir şehrin topografyası, tarihî coğrafyası, ekonomik ve kültürel durumu, mahalleleri, bina ve tesisleri hakkında bilgi veren Arapça eserlerin ortak adı olan *Hıtat* türünün en ünlü eseri olan Makrîzî'nin *Kitabü'l-Hıtat*, Demîrî'nin *Hayatü'l-Hayevân*'ı, Mehmed Muhsin'in [Bandırmalizade] daha çok Mısır'ın coğrafî, toplumsal tarihini anlattığı *Afrika Delili* gibi ansiklopedi türünde kitaplar listede bulunmaktadır. Listenin bu bölümünde ilginç sayılabilecek iki kitap göze çarpar ilki *İncil-i Bernar*²¹, ikincisi ise *Telgrafçılık*²² isimli eserlerdir.

Siyer, Tarih, Muhâdarat, Coğrafya ve Tercüme Eserler adını taşıyan bu başlıkta dikkat çekici olan Osmanlı Tarihi ile ilgili eser sayısının azlığıdır. *Naima Tarihi*, *Üss-i Zafer* ve *Mir'at-ı Hakikat* dışında eser yoktur. Örneğin Ahmed Cevdet Paşa'nın *Tarih-i Cevdet*'i, Ahmed Lütfi Efendi'nin *Lutfi Târihi* hatta *Târih-i Taberî* gibi eserler kütüphanede mevcut değildir.

Kütüphane'de "Kütübü'l Edebiyye" türünde 34 adet eser vardır. Edebiyat kitapları içinde olmaması gereken İbn Sinâ'nın felsefe alanında yazdığı *el-İşârât ve't-Tenbîhât mine'l Şerhü'l-İbn Sina*'yı dışarıda bırakacak olursak göze çarpan belli başlı eserler şöyledir: Mısırlı sûfî ve şair Muhammed bin Saîd'in yazdığı *Kasidetü'l-Bürde* adlı eserin 3 aded şerhi bulunmaktadır. Bundan başka Kanuni Sultan Süleyman'ın divânı *Divan-ı Sultan Süleyman*, Ferîdüddîn Attâr'ın *Pend-i Attâr*'ı, Feridun Ahmed Bey'in hükümdar mektupları ile ferman, berat, fetihnâme vb. sûretlerini topladığı eseri *Feridun Bey Münşeâtı*, Hafız-ı Şirazi'nin *Divan-ı Hâfız*'ı, Bahâeddin el-Âmilî'nin güzel söz, şiir, nükte ve fıkraları ihtivâ eden antolojik eseri *El-Keşkûl*, Zemahşeri'nin, dinî ve ahlâkî nasihatleri içerir *Mâkâmat-ı Zemahşeri*.

¹⁹ Listenin bu kısmında bulunan Siyer kitaplarından bazıları şunlardır: 2 aded *Siyer-i İbn Hişâm*, ilk Türkçe telif Siyer olan 1628 tarihli Veysi'nin yazdığı *Siyer-i Veysi* adıyla bilinen *Dürretü't-tâc fî sîreti sâhibi'l-mî'râc* (Erkan, 1994, s. 33).

²⁰ İbn Haldun'un Osmanlı âlimleri arasındaki etkisi için Bkz Neumann, C. K. (2000). *Araç tarih amaç Tanzimat: Tarih-i Cevdet'in siyasi anlamı*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 168-173; Sariyannis, M. (2019). Ottoman Ibn Khaldunism revisited: The Pre-Tanzimat reception of the Muqaddima, From Kınalızade to Şanizade, *Political thought and practice in the Ottoman Empire*. (Ed.) M. Sariyannis, Halcyon Days in Crete IX. A Symposium Held in Rethymno, 9–11 January 2015, Crete University Press, 251–286.

²¹ Bu eser yanlış yazılmış gibi gözüküyor, büyük ihtimalle Barnabas İncili'dir

²² Eser 1893-1894 tarihinde basılmıştır. "Muhaberat-ı telgrafiye-i Türkiye memurlarına mahsus olub Posta ve Telgraf Nezâret-i Aliyyesi tarafından fevkalade takdir tahsin olunmuştur" bilgisiyle yayınlanmıştır.

Kütübü'l Edebiyye başlığı altındaki eserlere bakınca Hüseyin Hüsnü Efendi'nin Klasik Osmanlı Edebiyatı'nın gazel, kaside, mesnevî, rubaî türünde yazılmış eserler neredeyse yok gibidir. Listenin edebiyat başlığı altında sıralanmayıp *Kütübü'l Devâin* başlığında sıralanan 7 aded eseri gözönüne alsak bile edebi eserler yönünden kütüphanenin zayıf olduğu gerçeği değişmez. Burada da *Külliyât-ı Fuzûli*, Mehmed Emîn'in *Divân-ı Belîğ*'i, Taşlıcalı Yahya'nın *Yusuf u Züleyha*'sı, Şeyh Galib'in *Divân-ı Şeyh Galib Dede*'si, İbn Kemâl'in *Divân-ı İbn Kemâl*'i ve son olarak da İsmail Hakkı Bursevî'nin *Divân-ı İsmail Hakkı*'sı mevcuttur. 7. eser ise XIV. yüzyılda Yemen'de yaşamış tasavvufî yönü ağırlıklı bir şair El-Bura'nın *Divân-ı Abdülrahim el-Bura*'i adlı eseridir.

13 aded kitaptan oluşan *Siyâsiyât ve'l Kavânin* kitaplarında arasında, imtiyâzlar ve sözleşmeleri bir araya getiren *Mecmua-i Mukâvelât*, Hâkânî Mehmed Bey'in Hz. Peygamber'in fizikî özelliklerini anlattığı *Hilye-i Hâkânî*, Abbâsî halifesi Mu'tasım emriyle kaleme alınan ahlâk ve siyaset konularını içeren *Sülûkü'l-mâlik fî tedbiri'l-Memâlik*, Osmanlı vergi sistemini konu edinen Süleyman Sudi Efendi'nin yazdığı *Defter-i Muktesid*, Ahmed Cevdet Paşa'nın *Mecelle*'si ve *Düstûr* gibi eserler bulunmaktadır.

Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kütüphanesinde *Kütübü'l Belâga* başlığında bulunan belâgat kitaplarının adedi 35'tir. Sekkâkî'nin *Miftâhu'l-'ulûm*'unun belâgatla ilgili bölümü için Kazvîni'nin kaleme aldığı *Telhîsü'l-Miftâh* üzerine Taftazânî tarafından yazılan şerh olan *Mutavvel* ve ona dair yazılan haşiyeler toplam 6 adeddir. Taftazânî'nin *Muhtasarü'l-Meânî*'si ise şerhleri ve muhtasarlarıyla beraber 5 adeddir. Listede mevcut olan belli başlı belâgat kitapları ise şöyledir: Kazvîni'nin *Telhis el-Miftah*, Abdülkahir el-Cürcânî'nin *Esrarü'l-Belâga*, Abdusselâm'ın *El-İşare ve'l-İcaz fî Ba'di Envai'l-Mecaz*.

Kütübü'l Sarf ve'l Nahiv başlığında 70 aded eser vardır. Bu eserler içinde Arap gramerine dair yazılan en eski eser olan ve aynı zamanda sarf nahiv eserlerine kaynaklık etmiş olan Sîbeveyhi'nin *el-Kitâb*'ı listede 1 aded olarak yerini almıştır. Diğer iki temel eserden ilki İbnü'l-Hâcib'in Arap nahvine dair muhtasarının adı olan *el-Kâfiye*'dir (Kılıç, 2001, s. 153-154). Bu eser listede haşiyeleri ile birlikte 12 adedi bulur. Aynı kişinin sarfa dair eseri olan *eş-Şâfiye* ise 2 şerhi ile birlikte 3 adeddir. Son temel eser olan Zemahşerî'nin *el-Mufasssal*'ı ise eserin kendisi ve şerhi ile beraber 2 adeddir. Başka bir deyişle Kütüphane'de üç temel eserin hepsi mevcuttur. Bu eserler dışında İmam Birgivi'nin Arapça gramer üzerine yazdığı *Şuruhu'l-izhâr*, İbrahim Hâlet Bey'in fesahat ve belâgat üzerine risalesi *Enmûzec* eserleri de listede vardır.

Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kütüphanesinde bulunan Mantık ve Hikme kitaplarından 33 tane vardır. Bu eserler içinde İbn Rüşd'e 2 aded eser vardır: Aristo'nun Metafizik adlı eserine yazdığı *Mâ Ba'de't Tabîa*, *Felsefe-i İbn Rüşd*. Sirâceddin el-Urmevî'nin eserine Kutbüddin er-Râzî tarafından yapılan şerhin hâşiyesi olan *Şerh-i Metâlî'ü'l-Envâr* isimli eser 2 adeddir. Ömer el-Kâtibî el-Kazvîni'nin mantık ilminde kaleme aldığı *eş-Şemsiyye* adlı mantık kitabı şerhi ile birlikte 2 adeddir. Bu eserin *et-Tasavvurât*'ı adlı bölümü ve buna ilişkin yazılan haşiyeleri ile birlikte 7 adeddir.

Kitap listesinde yazıldığı haliyle *Şerh-i Ali Kuşçu*, Molla Fenârî'nin, Ebherî'nin İsâgüci risalesine yazdığı haşiyesi olan ve *Fenârî* şeklinde yazılmış eseri ve bu esere de Kara Halil'in yazdığı *Fenârî Haşiyesi*'nin (Kuşçu, 2017, s. 479-480) yanısıra müellifinin isminin yazılmadığı *Şerh-i İsâgüci* adlı eserler listedeki diğer kitaplar olarak göze çarpmaktadır.

Tıp ve Teşrih kitapları 7 adeddir. Bu eserlerden bazıları şu şekildedir: Şânizâde Mehmed Ataullah Efendi'ye *Hamse-i Şânizâde*, Cemiyet-i Tıbbiyye-i Osmâniyye'nin 1873'te hazırladığı *Lügatü't-Tıb* (Yılmaz, 2010, s. 335), Ebubekir Nusret Efendi'nin *Nusret Efendi Risalesi*, Ebu Bekr El-Ezrâk'ın *Teshilü'l-Menâfî*, İbnü'l-Baytâr'ın *Müfredât*.

Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kütüphanesinde sayıca en fazla eser *El-Mecâmî ve'l Resâil el-Mütenevviâ* başlığı altındaki 178 eserle çeşitli mecmualar ve risalelerden oluşur. Bu 178 eser arasında İslami ilimler içinde yer alan kelim, fıkıh, hadis, tefsir, tasavvuf eserleri olduğu gibi siyaset,

edebiyat, tarih, tıp, siyasetnâme, mantık, kimya, astronomi, takvim, seyahatnâme gibi edeb türüne ait eserlerde bulunmaktadır. Ayrıca bu 178 eserden bazıları listenin diğer alanlarındaki eserlerle aynı eserlerdir. Biz bu bölümde edeb alanına giren eserlere odaklanmaya çalışacağız.

İlk dikkati çeken eserlerden birisi XIX. yüzyılda derlendiği düşünülen (Ağaoğlu, 2013, s. 7) çeşitli şairlerin şiirlerini ihtiva eden *Mecmua-i Nefise* adlı eserdir. 1890 yılında Seyyid Abdülzâde Mehmed Tâhir ve Serkis Orpilyan tarafından altı ciltlik ansiklopedi olarak planlanan ancak birinci cildi yayınlandıktan sonra devamı gelmeyen (Aykut, 1991, s. 223) *Mahzenü'l-Ulûm*, Sahaf El-Hac Nûri Efendi'nin Sultan Abdülaziz Hân'a ithaf ettiği, farklı kişilerden alınmış mektup örnekleri barındıran (Çalışkan, 2018, s. 17) *Münşeât-ı Aziz Efendi*, Ziya Paşa'nın üç ciltlik *Harâbât* isimli eseri *Tertib-i Ziyâ* şeklinde listedir. Memlûkler döneminde Şam'da doğmuş başka bir deyişle XIV. yüzyılın ilk yarısında yaşamış Hanefî hukuk bilgini ve başkadısı olan XIV.yüzyılın ilk yarısında yaşamış Necmeddin Ebû İshak Tarsûsî'nin siyasetnâme türündeki *Tuhfetü't-Türk*;²³ Ahmed Midhat Efendi'in küçük boyutta üç ciltten oluşan misyonerlik faaliyetlerine reddiye niteliğindeki *Müdâfaa*; XIV. yüzyılda yaşamış Türk asıllı kimya/simya alanında eserler vermiş Aydemir b. Âli el-Cildeki'nin tam ismi *et-Takrîb fi'l-esrâri'l-kimyâ* olan eseri (Ökten, 1993, s. 550) listede *Risale-i Aydemir min el-Kimya* adıyla mevcuttur.

Bu bölümde bulunan dikkat çekici eserlerden birisi de Süleymân Hüsnî Paşa'nın, Fransız yazar Émile Lefranc'ın eserlerini baz alarak dolayısıyla Batı'da üretilmiş edebiyat teorisinden yararlanılarak yazılan ilk eser sayılan (Yetiş, 2006, s. 162) *Mebâni'l-İnşâ*'dır. Önde gelen Osmanlı alimlerinden olan Saçaklızâde Mehmed Efendi'nin listede *Saçaklızâde* olarak kaydedilmiş bir eseri mevcutsa da eserin ismi listede yazılmamıştır. Bu başlık altında bulunan eserlerden birisi de *Mukenterât*'tır. Bu eserin tam adı *Testih-i Küre ve Rub'-ı Mukenterât*'tır ve astronomi ile ilgilidir, müellifi ise Astronomi, coğrafya, takvim alanında eserler vermiş '*Üstad-ı Ekremim Bursalı Ali Sulhî Bey*'dir (Bursalı Mehmed Tâhir Bey, 1975, s. 252). Diğer bir Astronomi ile ilgili eser ise yazarının ismi olmaksızın kaydedilen *İrtifâ*'dır (TTK, 2023). Müellifinin isminin yazılmadığı başka bir astronomi eseri de *Takvime Aid Risale*'dir.

Vak'anüvis Şefik Mehmed Efendi'nin 1703 Edirne Vak 'ası'nın konu edinen *Şefiknâme* adlı eserinin dili ve üslûbunun ağır olmasından dolayı esere yazılan şerhlerden (Bursalı Mehmed Tâhir Bey, 1975, s. 143) olan *Şefiknâme Şerhi* de listede vardır. Bir diğer tarih eseri Namık Kemâl'in Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükseliş dönemini anlatan 23 sayfalık risalesi *Devr-i İstilâ*'dır, *Devri-İstilâ Eser-i Kemâl* adıyla kaydedilmiştir. Bu bölümdeki en ilginç eserlerden birisi Ayşe Fahriye'nin 1883 yılında yayınlanan, kadınlara yemek yapma teknikleri, mutfak organizasyonu ve servis usülleri, sofrâ âdâbı sekiz yüz iki yemek tarifini içeren *Ev Kadını* adlı kitaptır (Samancı, 2020, s. 206). Azmzade Sadık el-Müeyyed'in *Habeş Seyahatnâmesi* de bu başlık altında bulunan tek seyahatnâmedir.

Kâtib bu bölümün sonunda [İbn] Kemal'e ait 93 aded eserin kütüphane de bulunduğunu belirtmiştir. Hüseyin Hüsnü Efendi kütüphanesini kayda geçiren kâtip listenin sonunda, Fünûn ve çeşitli alanlarda 260 aded risalenin daha mevcut olduğunu yazmıştır. Ancak gerek İbn Kemâl'e ait eserler gerekse de bahsi geçen 260 eserin isimleri listede yoktur.

Sonuç

İlmiye sınıfının en üst makamına olan şeyhülislamlığa kadar yükselmiş Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kütüphanesi ait olduğu sınıfın temel eserleri denilebilecek İslâmî ilimlerin klasik eserlerini barındırdığı gibi edeb alanına giren tarih, coğrafya, edebiyat, seyahatnâme, fûnun, astronomi, felsefe, tıp, lûgat gibi kitapları da kapsar. Bu, Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kendi alanının dışında başka alanlara ilişkin okumalar yaptığının göstergesi sayılabilir. Ancak Hüseyin Hüsnü

²³ Eser için bkz. Çubukçu, A. (1977). *Tarsûsî, hayatı, şahsiyeti ve eserleri* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Efendi'nin kendi alanının okunması, bulunması, müracaat edilmesi bir anlamda zorunlu ve gerekli eserlerin kütüphanesindeki mevcudiyeti olağandır. Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kitap listesinde özellikle Avrupa menşeli tercüme ya da telif roman²⁴ gibi edebi yahut siyasi, iktisadi, coğrafi ve felsefi kitapların yokluğunun yanı sıra geç dönem Osmanlı yazarlarının eserlerine neredeyse hiç rastlanmaz. Örneğin Kütüphane'de Ahmed Midhat Efendi'nin edebi türde olmayan bir eseri dışında roman dahil ne tercüme ne telif herhangi bir eseri yoktur, aynı durum Namık Kemâl içinde geçerlidir. Şinasi, Recaizâde Mahmud Ekrem, Halid Ziya, Samipaşazâde Sezai gibi yazarların eserleri de Kütüphane'de yoktur. Bu durum bize Hüseyin Hüsnü Efendi'nin İslam Medeniyeti'nin ürettiği bilgiye ve coğrafyasına hâkim olma konusunda hassasiyet gösterdiğini, kitap listesinde mevcut olan *Tarih-i Bonapart* ve *Barnabas İncili*'ni dışarıda bırakacak olursak özellikle Avrupa menşeli edebi, kültürel, siyasi, dinî, coğrafi eserlere yeterince ilgili olmadığı görülmektedir. Kanaatimizce bunun açıklaması şöyledir: Edeb alanına giren edebiyat, tarih, siyaset, tıp, sözlük, felsefe, seyahatnâme, astronomi kitapları Hüseyin Hüsnü Efendi'nin merak ve ilgisinin bir sonucu olarak kütüphanedirler. Kütüphanenin ana gövdesini oluşturan İslami ilimlere ilişkin kitapların bolluğu ise bu alanda üretilmiş bilgiyi olabildiğince temellük ederek yetkinleşme isteğinin sonucudur denilebilir, böyle bir yetkinleşmenin olağan sonucu hatta göstergesi ise Hüseyin Hüsnü Efendi'nin içinde olduğu İlmiye alanın eserlerini olabildiğince içeren bir kütüphane sahibi olmaktır.

²⁴ Tercüme romanların taşrada görevli müderrislerin bile kütüphanelerinde bulunabileceğine dair bkz. Gür, S. (2016). Eski Of bölgesi müderrislerinin şahsi kütüphaneleri. *1. Uluslararası Geçmişten Günümüze Trabzon'da Dini Hayat Sempozyumu*, Değişim Yayınları, 629-639.

Kaynakça

1.Başbakanlık Osmanlı Arşivi

İ. DUİT. 190/66. 30 Zilhicce 1327/12 Ocak 1910

İ. HUS. 64/11. 5 Zilhicce 1315/ 27 Nisan 1898.

2.Gazeteler ve Zabıt Cerideleri

Takvim-i Vekayi. (1328/1910). *Hatt-ı Hümayun Sureti*, Sayı: 580, 6 Receb 1328/ 30 Haziran 1326.

Tercümân-ı Hakikat. (1328). *İrtihâl*, No:11201, 26 Mayıs 1328/ 8 Haziran 1912.

Tesisat. (1327/1911). *Hürriyet ve İtilâf Fırkası*, No: 131, 12 Teşrinisani 1327/ 25 Kasım 1911

Meclis-i Mebusan Zabıt Ceridesi [MMZC] (1986). Dev. I, İç. Sene .2, (4).

3.Araştırma Eserleri

Ağaoğlu, G.A. (2013). *Mecmu'a-i nefise* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altınsu, A. (1972). *Osmanlı Şeyhülislamı*. Altınsu Matbaası.

Anastassiadou, M. (1999). Livres et 'bibliothèques' dans les inventaires après décès de Salonique au XIXe siècle. *Revue du monde Musulman et de la Méditerranée* (87–88), 111–141. <https://doi.org/10.4000/remmm.300>

Aydın, M. (2001). İzhârü'l-Hak., *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* içinde (c.23, ss.507-509). Diyanet Vakfı Yayınları.

Aykut, A. (1991). Ansiklopedi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* içinde (c. 3, ss.217-227). Diyanet Vakfı Yayınları.

Bursalı Mehmed Tâhir Bey. (1975). *Osmanlı müellifleri*, (c.3), (Haz.) İsmail Özen. Meral Yayınevi.

Çalışkan, E. (2018). *Münşeât-ı Aziziye fî-Âsâr-ı Osmaniyye* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çelebioğlu, S. H. (1958). *Şeyh-ül-İslam Erzurûmî Çelebizade Hüseyin Hüsnü Efendi'nin hal tercümesi*. Dizerkonca Matbaası.

Erkan, M. (1994). Dürretü't-Tâc. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* içinde (c. 10, ss.33-34). Diyanet Vakfı Yayınları.

Goldziher, I. (1978). Edeb, adab. *İslam Ansiklopedisi, (İA)* içinde (c.4, ss.105-106.) Milli Eğitim Basımevi.

Günay, V. (1994). Karaferye Müftüsü Salih Efendi'nin terekisinde yer alan kitaplar. *3 Mayıs 1944: 50. Yıl Türkçülük armağanı*. (Haz.) İsmail Aka vd. Akademi Kitabevi, 95-107.

Heck, Paul. L. (2022). İhtilaflı alanlar, bilginin hareketi ve bilimsel anlayışın gelişmesi. Çev. İsmail. H. Yılmaz. *Wiley Blackwell İslam Tarihi: Yeni Bir Yorum*. (Haz.) A. Salvatore-R. Tottoli-B. Rahimi. Wiley Blackwell, 181-199.

Hüseyin Hüsnü Efendi. (1328). *Şeyhü'l-İslâm-ı Esbak Hüseyin Hüsnü Efendi merhumun kitabhanesinde mevcut kütüb-ü nadir ve nefisenin esamisini havi listedir*.

İlmiye Salnamesi (1334/1915-1916). Hüseyin Hüsnü Efendi. *Matbaa-i Amire*. 623-625.

İnalçık, H. (1964). Reis-ül Küttâb. *İslam Ansiklopedisi (İA)* içinde (c.9, ss.671-683.) Milli Eğitim Basımevi.

- İnalçık, H. (1969). On the secularism in Turkey. *Orientalistische Literaturzeitung*, 64 (1-6), 437-446.
<https://doi.org/10.1524/olz.1969.64.16.219>
- İpşirli, M. (1998). Hüseyin Hüsnü Efendi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* içinde (c.18, ss.552-553). Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kansu, A. (2016). *İttihadçıların rejim ve iktidar mücadelesi 1908-1913*. İletişim Yayınları.
- Karataş, A. İ. (1999). Tereke kayıtlarına göre XVI. yüzyılda Bursa'da insan-kitap ilişkisi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(8), 317-328.
- Kılıç, H. (2001). el-Kâfiye. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* içinde (c.24, ss.153-154). Diyanet Vakfı Yayınları.
- Kuşlu, H. (2017). Kara Halil'in Fenârî Haşiyesi'nde formel mantık konularının ele alınışı. *Sahn-ı Semân'dan Dârülfünûn'a Osmanlı'da İlim ve Fikir Dünyası (Âlimler, Müesseseler ve Fikrî Eserler) XVII. Yüzyıl*. (Ed.) H. Aydar-A.F. Yavuz. Zeytinburnu Belediyesi Kültür Yayınları. 479-493.
- Kut, A. T. (1994). Terekelerde çıkan kitapların matbu satış defterleri. *Müteferrika*, (2), 3-24.
- Küpeli, Ö. (1999). Afyonkarahisar din bilginlerinden Şeyh Recep Efendi'nin terekesinde yer alan kitaplar. *Taşpınar*. (1), 33-37.
- Özcan, T. (2005). Muhallefât. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* içinde (c. 30, ss. 406-407). Diyanet Vakfı Yayınları.
- Rosenthal, F. (2007). *Knowledge triumphant: The Concept of knowledge in Medieval Islam*. 2nd ed. Reprint, Brill.
- Sabev, O. (2011). Okuyan taşralı bir toplum: Rusçuk Müslümanlarının kitap sevgisi (1695-1786). *Balkanlar'da İslam Medeniyeti uluslararası üçüncü sempozyum tebliğleri*, (2), (Ed.) Halit Eren, IRCICA, 575-607.
- Samancı, Ö. (2020). Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde yemek kitapları. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi* 31(2), 205-210. <https://doi.org/10.17123/atad.777542>
- Saydam, A. (2006). Trabzon'da halkın kitap sahibi olma düzeyi (1795-1846). *Milli Eğitim*, (170), 187-201.
- Soysal, Ö. (2010). Osmanlı'da neler okundu, 'kütüphane kurumu' nasıl algılandı, kurumlaşan 'Gelenek' yoksa 'kütüphane kültürü' müydü? *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 50(2), 163-175.
- Steward, D. (2022). İmparatorluğun yükselme ve gerileme döneminde dinî ilimlerdeki gelişmeler. (Çev.) İsmail. H. Yılmaz, *Wiley Blackwell İslam Tarihi: Yeni Bir Yorum*. (Haz.) A. Salvatore. Wiley Blackwell, 139-163.
- Tunaya, T. Z. (1998). *Türkiye'de siyasal partiler I*. İletişim Yayınları.
- TTK (2023). *Risale-i irtifa*. (Erişim tarihi: 05.12.2023)
<https://kutuphane.ttk.gov.tr/details?id=399784&materialType=YE&query=Astronomi>.
- Uzundal, E. (2018). Osmanlı İlmiye Teşkilatından bir portre: Şeyhülislam Halil Efendi ve terekesi. *History Studies*, 10(8), 177-197. DOI Number: 10.9737/hist.2018.669
- Yetiş, K. (2006). *Belâgattan retoriğe*. Kitabevi Yayınları.
- Yılmaz, Z. (2010). Şânîzâde Mehmed Atâullah Efendi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* içinde (c. 38, ss.334-336). Diyanet Vakfı Yayınları.

-
- Yörük A. A. (2008). *Mekteb-i Hukuk'un kuruluşu ve faaliyetleri (1878-1900)* [Yayınlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.
- Yurdakul, İ. (2021). II. Meşrutiyet Devri alfabe tartışmaları: Musullu Davud'un layihâsı ve Şeyhülislam Hüsnü Efendi'nin fetvası. *İmparatorluğun son asrında Osmanlılar*. (Ed.) F. Bozkurt- B. Çağlar, Kronik Kitap.
- Osmanlı arşiv belgelerinde Yemen*. (2008). T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, (92).
- Ökten, S. (1993). Cildeki. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* içinde (c. 7, ss. 550-551). Diyanet Vakfı Yayınları.

Ek 1

Şeyhü'l-İslâm-ı Esbak Hüseyin Hüsnü Efendi Merhumun Kitabhanesinde Mevcud Kütüb-ü Nadir ve Nefisenin Esamisini Havi Listedir 1328

No	Kitabın Türü/İsmi El-Musuhüfü's-Şerife	Yazma/Matbu	Cild
1	Mushaf-ı Şerif	Yazma	1
2	Mushaf-ı Şerif	Y	1
3	Mushaf-ı Şerif	Y	1
4	Mushaf-ı Şerif	Y	1
5	Mushaf-ı Şerif	Y	1
6	Mushaf-ı Şerif	Y	1
7	Mushaf-ı Şerif	Y	1
8	Mushaf-ı Şerif	Y	1
9	Mushaf-ı Şerif	Y	1
10	Hatim Kur'an Duası	Y	1
Kütübü'l-Lügat			
1	Okyanus	M	3
2	Lehçetü'l Lügat	M	1
3	Ebül-Beka	M	1
4	Ahterî	M	1
5	En-Nihaye İbn Esir	M	4
6	El-Misbâhu'l-münîr	M	1
7	Kamus-ı Türki	M	6
8	Kamus-ı Lügat Okyanus	M	3
9	Kamusu'l-A'lam	M	6
10	Cüz-i Sâni Şemsü'l-Ulûm	Y	4
11	Aksü'l-İrab	M	2
12	Tılbetü't-Talebe	M	1
13	Keşşaf Istılahatü'l-Fünûn	M	1
14	Lefü'l-Kamet	M	1
15	Sırrü'l-İyal Cüz-i Evvel	M	1
16	Nuhbetü'l-Geyve Şerhi	M	1
17	Tezkiretü'l Uli'l-Elbab	M	1
18	Ta'rifât-ı Seyyid	M	1
19	Muhtârü's-sihâh	M	1
20	Muhtârü's-sihâh	Y	1
21	Muhtârü's-sihâh	Y	1
22	Muhtârü's-sihâh	Y	1
23	El-Mezhûr	Y	1
24	Ebcedü'l-Ulûm	Y	1
25	Kalus ?	Y	1
26	el-Belâga fî Usûlü'l-lüga	Y	1
27	Diğer	Y	1
28	Reyhânet'ül-Elibba	Y	1
29	Lügat-ı Osmaniyye	Y	1
30	Hurvek-i Hakiki	Y	1
Kütübü'l-Kıraat			
1	El-Fevâidü'l-Esriye	M	1
2	Kırâat-i Seb'a	M	1
3	Şatibiyye Manzûmesi	M	1
4	Şerh-i Şatibiyye	M	1
5	El-Minyetü'l-Fikriyye Ali Mutenü'l Cezeriyye ²⁵	M	1

²⁵ Katib bu eserin adını yanlış yazmıştır. Eserin doğru adı *el-Minehu'l-Fikriyye bi-şerhi'l-Mukaddimeti'l-Cezeriyye*'dir.

	Kütübü't Tefâsir		
1	Tefsir-i Keşşaf	Y	1
2	Keşşaf	Y	2
3	Haşiyetü't Taftazani ale'l Keşşaf	Y	1
4	Fethu'l Kadir Şevkânî	Y	4
5	El-İsâf Şerhi Keşşaf	Y	2
6	Meâlimü't-tenzîl	Y	2
7	Tefsir-i Kebir	M	7
8	Tefsir-i Ebu Suud	M	2
9	Tibyan Mevakib	M	2
10	Tefsir-i Celaleyn	Y	2
11	Tefsirü'l Uyuni	Y	2
12	Tefsir-i Celaleyn	M	1
13	Haşiyetü's Sa'di Çelebi ale'l Beyzâvi	Y	1
14	Tefsirü'l Fevaidü'l Heyet	M	2
15	Tefsirü'l Medârik	Y	1
16	Tefsir-i Beyzâvî	M	2
17	Tefsir-i Keşşaf	M	2
18	El-İtkân Fî Ulûmi'l Kur'ân	Y	1
19	Tefsir-i Hâzin	M	4
20	İrabü'l-Kur'an Ebü'l-Beka	M	1
21	Celâleyn Tefsiri	Y	2
22	Tefsir-i Ahmedîyye	M	1
23	Tefsir-i Begavi Cüz-i Sani	Y	2
24	Camiü'l-Beyan Tefsirü'l Kur'an	Y	1
25	Tefsir-i Müftü'l Şam el-Hamzâvi	Y	1
26	Kitabü'l Nâsih ve'l Mensûh	M	1
27	Tefsir-i Ayetü'l Ahkâm	Y	2
28	Tefsir-i Fatiha el-Fenâri	M	1
29	Haşiyetü'l-Keşşaf el-Seyyid Şerif	Y	1
30	Tacü't-Tefâsir	M	2
31	Müfhematü'l-Akran Fi Mübhemati'l-Kur'an	M	1
32	En-Neşr Fevâid suretü'l Asr	M	1
33	Riyazü'l-Gufrân	M	1
34	Kitâbü'l-Beyân fî Âdâb-ı Hamaletü'l Kur'an.	Y	1
35	Menâru'l-Hüdâ fî Beyânî'l-Vakf ve'l-İbtidâ	M	1
36	Tefsir-i Garibü'l Kur'an	Y	1
37	Ez-Zuhûrî'l-nafiha tefsir-i suretü'l-fatiha	Y	1
38	Tefsirü'l-Fatiha el-Sadreddin Konevi	Y	1
39	Tefsir-i Mevâkıb	M	1
40	Tefsir-i Huvvâri	Y	1
41	İtkân	M	1
42	Tefsir-i Kadı	Y	1
43	Tefsir-i Mevâkıb	M	1
44	Ed-Durru'n-Nadid	M	1
45	Ed-Durru'n-Nazim	M	1
46	Tefsir-i Münasebât Bikâ'i	Y	1
47	Tefsir-i Vâhidi Basît	Y	3
	Kütübü'l Hadis		
1	Kastalani Şerhü'l Buhari	M	10
2	Kenzü'l Ummal	Y	8
3	Meşârikü'l Envâr	Y	1
4	Mizânü'l-İtidâl fî Nakdi'r-Rical ez-Zehebî	Y	2
5	El-Tergîb ve'l Terhib	Y	2
6	El-Cami'ül Müsnedü'l-sahih	Y	1
7	Mişkâtü'l-Mesâbih	Y	1

8	El-Âdabü'l müfredü'l Buhari	Y	1
9	Sahih-i Buhari	Y	2
10	Buhari-i Şerif	Y	1
11	Şifa-i Şerif	Y	1
12	Aynü'l-İlm Şerhi	Y	1
13	Sünen Dârekutni	M	1
14	Şerhü'l-Buhari el-Aynî	M	11
15	Şerhü'l-Buhari el-Kârî	M	1
16	Tahricü'l Hadisü'l-Şifa el-Süyûti	Y	1
17	Kitabü'l-İzâh	Y	1
18	Mevâhib-i Ledünniye Tercümesi	Y	1
19	Medaihi'n-Nebeviyye	Y	4
20	El-Hakaik fi şerhü'l Câmii's-sagîr ve'l-Meşârik	Y	2
21	İğasetü'l-Lehfan	Y	1
22	El-Müdhişü'l İbn Cevzi	Y	1
23	İsa'fü'l-meyta bercalü'l-mevta	Y	1
24	Şerh-i camiü'l-Sagîr el-Hatâvi	M	2
25	El-İstî'âb fi ma'rifeti'l-ashâb	M	2
26	Zâdü'l-Mead	M	2
27	Mevaidü'l-A'vâid	M	1
28	Şerh-i Manzûmetü'l-Irakî	Y	1
29	Ali el-A'lâ el-Mesnevi	M	1
30	Nevâdirü'l-Usûl	M	1
31	Şeriatü'l-İslam	Y	1
32	Binbir Hadis	M	1
33	Manzûme Şerhi	M	1
34	İ'lâmü'l-Muvakkı'n	M	1 ve 2
35	El-Fevaidü'l Mecmûa fi el-Ahbarü'l-mevzûat	Y	1
36	Tebisirü'l-Usûl ila Camiü'l-Usûl	Y	2
37	Makâsidü'l-İzâ'te fi eşrat-ı sâat	M	1
38	Şerhül'l-Mevtâ el-Zürkani	M	4
39	Sünen Ebu Davud	M	1 ve 2
40	Kıyâmü'l-Levl	M	1
41	Kitabü'l-Münteka	M	1
42	Cevahirü'l-Ahbar ve'l Asâr-ı Haşiyetü'l Bahri'z-zehhâr	Y	1
43	El-İthafatü's-Seniyye	M	1
44	Şemâil-i Şerif Muhtasar	M	1
45	Mesâbih-i Şerif	M	1 ve 2
46	Vesailü'l-Vusul ila Şemâil-i'r-Resul	M	1
47	Mevzûat-ı Kebîr Ali el-Kari	M	1
48	Tevîl-i Muhtelifü'l-Hadis	M	1
49	Hadis-i Erbaîn Birgivi	M	1
50	Minhâc el-Kemâl	Y	1
51	Kenzü'd-Dekaik	M	1
52	Diğer Nüsha	M	1
53	Kenzü'l-İrfân	M	1
54	Temyizü't-Tayyib Mine'l-Habis	M	1
55	Kitabü'l-Fethü'l-Mubin	M	1
56	Kitabü'l-Riyazü'l-Müstetâb	M	1
57	Miftâh-ı Sahihü'l-Buhârî	M	1
58	Şerh-i Hadis-i Kudsî	Y	1
59	Sahih-i Müslim	Y	1 ve 2
60	El-Camiü's-Sagîrü's Süyûti	Y	1
61	El-Nesefî'l-Ahir min Sahih-i Müslim	Y	1
62	Hüsnü'l-Sahabe fi şerhü's-şiarü's-sahabe	M	1

63	Ervâhü'l-Nevafih ²⁶	Y	1
64	Ramûzu'l-Ehadîs	M	1
65	Ezkâr-ı Nevevî	Y	1
66	Mübâhatü'l Müşeddede fî el-Fünûnü'l-Müteaddide	Y	1
67	Mesnedü'l-Ümem el-Azm	M	1
68	Tuhfetü'l-Zâkirin şerhü'l Hasan el-Hüseyin	Y	1
69	Sünen-i İbn Mace	M	3
70	Sahih-i Buhârî	M	3
71	Sebilü'l-İslam Şerh-i Bulugu'l-Merâm	Y	2
72	Hasaisü'l-Emirü'l- Müminin Ali bin Ebu Talip	Y	1
73	El-Muğnî fî zabtu esmâ'ir-ricâl müellif-i mecmu' Bihârü'l-Envâr	Y	1
74	El-Camiü's-Sağir	M	2
75	Cemiü'l-Şetat şerhü'l-Ebyât el-tesbitü's-Süyûti	Y	1
76	Kitâbü'n-Nâsih ve'l Mensûh fî el-Hadis	Y	1
77	El-Edebü'l-Müfred el-Buhârî	Y	1
78	Nefhatü'l-Gavâli bila Hadisü'l-Gavâli	M	1
79	Kitâbü'l-İtibâr fî Beyâni'n-Nâsih ve'l-Mensûh mine'l-âsâr	M	1
80	Şifa-i Şerif Tercümesi	M	2
81	Ezkâr-ı Nebeviyye	M	2
82	Sünen el-Tirmizî	M	1
83	El-İtibâr fî el-Nâsih ve'l Mensûh el-Hâzimî	M	1
84	El-Kelâmü't-Tıb ve'l amelü's-salih İbn Nesim	M	1
85	Haşiyetü'l Bicûri Ale's-Şemail	M	1
86	Ukûdû'l lü'lü'yye fî el-esanidü'l Gavâli	Y	1
87	Delailü'l-Hayrât	M	1
88	Hadis-i Arabeyn	M	1
89	Tenkihü'l el-Ensar	M	1
90	Kitâbü'l-Şifa	M	1
91	Delailü'l-Hayrât	Y	1
92	Tedribül-Ravi Şerh-i Takribü'l-Nevâvî	M	1
93	Ukûdû'l-lü'lü'yye fî el-Esanidü'l Gavâli	M	1
94	Nuhbetü'l-Fiker	Y	1
95	Manzumetü'l-İrâki fî Usûlü'l-Hadis	Y	1
96	El-Hıttâ fî Zikri's-Şihâhi's-Sitte	M	1
97	Elfiyyeti'l-İrâkî min Risaletü'l-Ahiri	M	1
98	Şerhü'l-Usûli'l-Hadis	M	1
99	Usûl-i Hadis	M	1
100	Nizamü'l-Evkât	M	1
101	Nuhbetü'l-Fiker	M	1
102	Tehzibü'l-Şemail	M	1
103	Nuhbetü'l-Fiker	M	1
104	Fevâidü'l-Nazar	Y	1
105	Keşfü'l-Esrâr amma Hafi min el-Efkâr	Y	1
106	Teysirü'l-Vusûl İla Cami'il-usûl	Y	10
107	İrşadü'l-Gabi ila Mezheb-i Ehli'l-Beytü'l-Nebi ²⁷	Y	1
108	Risale-i Buğyetü'l-Müstefid	Y	1
109	Risale-i leyletü'l-Nısf min el-Şaban	Y	1
110	Risale-i Mevlid	Y	1
111	Risale-i Hacc-ı Ekber	Y	1
112	Risale-i fi Hak Velidü'l-Resul	Y	1
113	Risale-i Ref'ü'l-Riba Şevkânî	Y	1
114	Risale-i Bahsü'l-Sefere	Y	1
115	İthafü'l-Mehere	Y	1

²⁶ Doğrusu *Ervâh-ı Nevafil*'dir.

²⁷ Doğrusu, *İrşadü'l-Gabi ila Mezheb-i Ehli'l-Beyt fi Sahbi'n-Nebi*'dir.

116	Risale-i İbtalü'l-İcmâ'	Y	1
117	Keşfü'l-Estâr	Y	1
118	İthafü'l-Ekâbir bi-İsnadi'd-Defatir	Y	1
119	El-Selasü'l-Sani min El-Buhâri	Y	1
120	Tabirü'l-Menam Abdülgani Nablusi	M	1
121	Şerh-i Delâilü'l-Hayrât	M	1
122	Buhâri	M	1
123	Tefricü'l-Mühecc	M	1
124	El-Hasan El-Hüseyin	M	1
125	Hadis-i Erbain	Y	1
Kütübü'l Fıkıh ve'l Fetâva ve'l Feraiz			
1	Fethü'l Kadir Haşiye-i Sadi Çelebi	M	1
2	Camiü'l-Fusûleyn	M	1 ve 2
3	Kuhistânî	M	1
4	Mirât-ı Mecelle	M	1
5	Dürer Gurer	M	1
6	Fetava-i Aynî	Y	1
7	Fetava-i Ankaravî	M	1
8	El-İzâh ve'l-İslâh İbn Kemâl	M	1
9	Ali Efendi Fetvası	M	1
10	Hülasâtü'l Ecvibe	M	1
11	Nasibü'l-Rüyet fi Tahric-i Ehadis	M	1
12	İbn Abidin	M	1
13	Şerhü'l-Umdet	Y	1
14	Fetava-i Abdülrahim	Y	1
15	Fenniyetü'l-Fetâva	Y	1
16	Dürerü'l-Meziyyet	Y	1
17	Büstânü'l-Ârifin	Y	1
18	El-Natıf ²⁸	Y	1
19	El-Mevtâ	Y	1
20	Şerh-i Vikâyetü'l- İbn Melik	Y	1
21	Medhal-ı İbn El-Hac ve'l Hindiyeye min el-Bezâzi	M	3
22	Suretü'l-Fetâva	Y	1
23	Fetâva-i Sirâciye	M	1
24	Fetâva-i Muhyi Efendi	Y	1
25	İbn el-Abidin	M	5
26	Fetâva-i Kadıhan	Y	1
27	El-Eşbâh ve'n-Nezâir	Y	1
28	Kitabü'l-Hudud ve'l Ahkâmü'l-Fetâvâü'l- Adliyye	Y	1
29	Muidzâde Mecmuası	Y	1
30	Nasbü'r-Raye Muhtasar-ı Tahric-i Ehadisü'l-Hidâye	M	1
31	Sefinetü'l-Fetâva	Y	2
32	Seriatü'l-İslam	M	1
33	Ahkâmül'l-Evkâf	M	1
34	Fetâva-i Ittıla	Y	1
35	El-Cevabü'l-Kâfi	Y	1
36	Diğer Nüshası	Y	1
37	Halebî Sağır	M	1
38	Vakı'atü'l-Müftin	Y	1
39	Mecelle	M	1
40	Fetâva-i Ittıla Kebir-i Nüsha	Y	1
41	Camiü'l-İcareteyn	M	1
42	Mecmua-i Cedide	M	1
43	Dürr-i Yektâ Şerhi	M	1

²⁸ Doğrusu *el-Natık* dır.

44	Keşfü'l-Gama	M	1
45	Kütübü't-Diyat	M	1 ve 2
46	Halebi	Y	1
47	Vasiyetnâme-i Birgivi	Y	1
48	Dürr-i Yektâ Şerhi	M	1
49	El-İs'af fi Ahkâmü'l-Evkâf	M	1
50	Tenvirü'l-Ebsâr	Y	1
51	Kitab-ı Akdiyetü'r-Resul	Y	1
52	Bülûgu'l-Meram	Y	1
53	Dürr-i Yekta	M	1
54	Camiü'l-Ahkâm	Y	1
55	El-Feraiz-i Hilafü'l-Ümem el-Buhari	M	1
56	Tahtâvi Haşiyesi	M	4
57	Siyer-i Kebir Tercümesi	M	1
58	El-Eşbâh ve'n-Nezâir	M	2
59	El-Medinetü'l Kebir Fıkıh-ı Mâliki	M	4
60	Tebyinü'l-Hakâik	M	3
61	El-İkna' Fıkıh-ı Şafi	Y	1 ve 2
62	Der-Muhtar	M	1 ve 2
63	Kudûri	Y	1
64	Fetâva-i Hindiyve	M	6
65	El-İkna'	Y	1 ve 2
66	Şerh-i Kudûri Abdülgani el-Meydâni	M	1
67	El-Gurerü'l-Behiyye fi Şerhü'l-Behçetü'l- Verdiye	M	5
68	Es-Siyerü'l-Kebir	Y	1
69	Dürer Haşiyesi Hâdîmi	M	1
70	Dürer Haşiyesi Abdülhalim	M	2
71	Es-Seylû'l-Cerarü'l Kadı Şevkânî mi Fıkıh-ı Zeydî	Y	1
72	Kitabü'l-Evkâf'ul Menkul	M	1
73	El-Bahrü'z-Zehhâr el-Câmî' li-mezâhibi 'Ulemâ'i'l-Emsâr	Y	1
74	Tenkih-i Hamdi	M	2
75	Fetâva-i Hayriyye	M	2
76	Şerhü'l-el-Aynî	M	1
77	Ahi Çelebi ale'l Sadrü'l-Şeriyye	Y	1
78	Sadrü'l-Şeriyye ale'l Vikâye	Y	1
79	Damad [Şeyhizâde Damad Efendi] Şerh-i Multeka	Y	1
80	Cevherî ale'l Kudûri	Y	1
81	Telhîsu'l-Habîr fi Tahrîc-i Ehâdisi'r-Râfiîyyi'l-Kebîr	Y	2
82	Şerh-i Ayetü'l-Ahkâmü'l-Kadî	Y	1
83	Neylû'l-Evtâr Fıkıh-ı Zeydî	M	8
84	Neylû'l-Evtâr Fıkıh-ı Zeydî	Y	4
85	Neylû'l-Evtâr Fıkıh-ı Zeydî	Y	2
86	Şerh-i Ayetü'l-Ahkâm	Y	1
87	Hüdâyî [Aziz Mahmud]	Y	1
88	Hüdâyî [Aziz Mahmud]	M	2
89	Ruhü'l-Mecelle	M	4
90	Akamü'l-Mercan fi Ahkâmü'l-Can	M	1
91	Behçetü'l-Fetâva	Y	1
92	El-Kavâidü'l-Fıkıhiyye fi Kadayetü'l-Hükmiye	Y	1
93	El-Kavlü'l-Hasen fi Cevâbi'l-kavli li-men	M	1
94	Merakü'l-Felah Şerh-i Nuri'l Ebsâr ²⁹	Y	1
95	Camiü'l-Rumûz şerh-i Muhtasarü'l Vikâye	Y	1
96	Kudûri-i Şerif	Y	1
97	Şerh-i Kâsimî	Y	1

²⁹ Doğrusu *Meraki'l-Felah Şerhi Nuri'l-İzah*'tır.

98	Camiü'l-Fetâva	M	1
99	Şerh-i Kudûri	M	1
100	Şecere-i Tubî min el-Fıkıh	M	1
101	Siracü'l Meseli	Y	1
102	El-Mevâkıbü'l Aliyye	M	1
103	Mecmuaü'z Zamanetû'- İbn Ganem	M	1
104	Ukûdû'l-Cevahir	M	1
105	Bidâetü'l-Ahkâm	Y	1
106	Mu'inü'l-Ahkâm	Y	1
107	Behçetü'l-Fetâva	Y	1
108	Hicâbzâde Sani	Y	1
109	Ali Efendi Fetvâsı	Y	1
110	Nüzhetü'l-Kudat	M	1
111	Meraki'l-Felâh Şerhi Nuri'l-İzah	M	1
112	Musazâde Sani	Y	1
113	Fetâva-i İbn Nuceym	M	1
114	El-Fevâkihü'l-Bedriyye	Y	1
115	Diğer Nüsha	Y	1
116	Es-Sarimü'l-meslül	M	1
117	Şerh-i Kudûri	M	1
118	Mizân-ı Kebir Şa'rânî	M	1 ve 2
119	Diğer Nüsha	M	1
120	Miyâr-ı Adalet	M	1
121	Et-Türk el-Hakimiyye fi es-Siyasiyyetü'l-Şeriyye	M	1
122	Manzûme	Y	1
123	El-Kavlü's-Safiü'l-Müfid el-Şevkânî	Y	1
124	Edebü'l-Taleb Müntehiü'l-İrâbü'l-Şevkânî	Y	1
125	Damad Şerh-i Mülteka	M	1
126	Şerh-i Tuhfetü'l-Mülûk	M	1
127	Sakk-ı Cedide	M	1
128	Gurerü's-Şurûte'l Dürerü's Sümût	Y	1
129	Es-Semûtü'l- Zehebiyye el-Şevkânî	Y	1
130	İhtilâfû'l-Fukaha	M	1
131	Muhtârü'n-Nevâzıl	Y	1
132	Hilyetü'l-Naci	M	1
133	Ahkâm-ı Sultaniyye	M	1
134	Haleb-i Sağır	M	1
135	Fetâvaü'l-İlâniye	Y	1
136	Kütübü'l-Harac	M	1
137	Lisanü'l-Ahkâm	Y	1
138	El-Kavlü'l-Müfid fi Hükümü't-Taklid	Y	1
139	Tercüme-i Kudûri Aziziye	Y	1
140	Kitabü'l-İstikâf fi İlmi'-i Evkâf	Y	1
141	Müştemili'l-Ahkâm	Y	1
142	Muhterât	Y	1
143	Rahmetü'l-Ümme fi İhtilafı'l-Eimme	M	1
144	El-Tesvîd fi Tercümetü'l- Kavlü'l-Sedid ³⁰	M	1
145	El-Kavâidü'l-Behiyye fi El-Kavâidü'l- Fıkhiyye	M	1
146	Efdalü's-Salavat	M	1
147	Kitabü's-Salât el- İmam Ahmed Bin Hanbel	M	1
148	El-Vecizü'l-Gazâli	M	1
149	Tercih-i Beyyinât	M	1
150	Sekiz adede Risale Fıkıhdan ve Hadisden	Y	8
151	Tercih-i Beyyinât Ganim Bağdâdi	Y	1

³⁰ Doğrusu *el-Kavlü's-Sedid fi İlmi't-Tecvid* dir.

152	Kitabü'l-Menâr fi el-Muhtar ale'l Mezheb-i Zeydî	Y	1
153	Menâhîlu's-Sürûr Hisâbdan ³¹	M	1
154	Edebü'l-Evsiyye	Y	1
155	Ferâiz Cedveli	Y	1
156	Kitabü'l-Abd	Y	1
157	Sirâciyye Seydî	Y	1
158	Sahâif-i Farziyye	M	1
159	Fenâri ale'l Sirâciye	Y	1
160	Salih Efendi Ceridesi	Y	1
161	Kürre-i Mercânzâde Ferâizi	M	1
162	Şerhü'l-Ferâizi'l- İbn Cerâ	Y	1
Kütübü's Usülü'l Fıkah			
1	Fusûlü'l-Bedâyi'	M	2
2	Menâfiu'd-Dekaik fi Şerh-i Mecâmü'l Hakâik	M	1
3	Şerhü'l-Vecizü'l Camidi ³²	Y	1
4	Keşşafü's-Surur fi Şerhü'l-Menâr	Y	1
5	Mi Haşiye-i Kamerü'l-Akmâr ale'l Nuri'l-Envâr	M	1
6	Ruhü'l-Envâr Şerhü'l-Menâr	M	1
7	Şerh-i Muhtasarü'l-Münteha	M	1
8	Mecâmü'l Hakâik	M	1
9	Husulü'l-Me'mul	M	1
10	Şerh-i Camiü'l-Cevâmi	Y	1
11	Haşiyetü'l-BenâniAle'l Şerh Camiü'l-Cevâmi	M	2
12	Şerhü'l-Menâr İbn Melek	Y	1
13	Haşiyetü'l-İzmiri ale'l-Mirât	M	2
14	El-Dûri ale'l İlmü's-Şeriyye	M	1
15	Teshilü'l-Husul ale'l Kavâidü'l-Usûl	Y	1
16	Şerhü'l-Alâmet-i Şirâzi alâ Muhtasarü'l-Münteha	Y	1
17	Haşiye-i Mevlâna Mirzacan alâ Şerhü'l-Ezdî	Y	1
18	Keşşaf Pezdevî	M	4
19	Şerh-i Muhtasarü'l-Münteha el-Kadı ezdi	M	1
20	Et-Takrir ve'l Tahbir şerhü'l-tahrirü'l-Kemâl bin el-Hümâm	M	3
21	Zevi'l-Erhâm	Y	2
22	Murad Haşiyesi Abdülrezzak	M	1
23	Murad Haşiyesi	M	1
24	Metn-i Pezdevî	Y	1
25	Şerh-i Muhtasarü'l-Münteha el-Kadı ezdi	Y	1
26	İrşadü'l-Fühul ila Tahkiki'l-Hak min İlmi'l-Usûl	Y	1
27	Tavzih min Haşiye-i Hasan Çelebi	M	1
28	Hidâyetü'l- Ukul ila Gayetü's-Usûl (Fıkıh-ı Zeydî)	Y	1
29	Haşiyetü'l âla Şerhi't Taftâzâni Muhtasarü'l-Münteha	Y	1
30	İ'tirâzât-ı ale'l Ezdî	Y	1
31	Şerhü'l-Menâr İbn Melek	M	1
32	Haşiyet-i Muhtasar Münteha	Y	1
33	Haşiyetü'l-Taftâzâni ve Haşiyetü'l Seyid Ali Şerh-i Kadı el-Ezdî	M	3
34	Cevahirü't-Tahkik alâ Haşiyetü'l Seyid Ali Şerhü'l-Ezdî	Y	1
35	Haşiyetü'l-Ulvî alâ Muhtasarü'l-Münteha	Y	1
36	Haşiyetü't-Taftâzâni alâ Şerhü'l-Ezdî Muhtasarü'l-Münteha	Y	1
37	Miyarü'l-Ukûl fi İlmi'l-Usûl	Y	1
38	Teshil-i Mirkâtü's-Usûl İlâ İlmi'l Usûl	M	1
39	Muhtasarü'l-Münteha	Y	1
40	El-Mülteka	M	1
41	Necahü't-Tâleb	Y	1

³¹ Doğrusu *Menâhîlu's-surûr li-mübteğî el-hisâb bi'l-küsûr*'dur.

³² Doğrusu *Şerhü'l Veciz el-Hâmidî*'dir.

42	Zebdetü'l-Fusûl ila Umdetü'l-Usûl	Y	1
43	Hasan Çelebi ale't Telvîh	M	1
44	Tavzih-i ale'l Tenkîh	Y	1
45	Tağriyü'l-Tenkîh	M	1
46	Husûlü'l-Memûl fi İlmi'l- Usûl	M	1
47	Azmizâde ale'l Şerhü'l-Menâr	Y	1
48	Haşiye-i Şerhü'l-Menâr	Y	1
49	Usûl-i Pezdevî	Y	1
50	Tavzîh	Y	1
51	Metini'l-Menâr	Y	1
52	Teshilü'l-Husûl	Y	1
53	Haşiye-i Nesematü'l-Eshâr Şerhü'l-Menâr	M	1
54	Mirkât	M	1
55	Cevahirü'l-Tahkik	M	1
Kütübü'l Tasavvuf ve'l Ahlâk			
1	Fütühât-ı Mekkiye	M	8
2	El-Yevâkitü'l-cevâhir	M	1
3	Ravzü'r-revâhir	M	1
4	Tuhfetü'l-Mülûk	M	1
5	El-Nüzhetü's-Şaziye	Y	1
6	İhyaü'l-Ulûm	M	4
7	Hazretü't-Tecelli	M	1
8	Şerhü'l-Fusûs El-Nablusi	M	1
9	Vahdetnâme	M	1
10	Babü'l-Fütuh Li-Marifeti Ahvalı'r-Ruh	M	1
11	Şerhü'l-Fusûs	M	1
12	El-Kavlü'l-Cemil fi Beyâni Sevâi's-Sebîl	Y	1
13	Ahlâk-ı Alâi	M	1
14	Kitabü'l-Hitâb	M	1
15	Kitabü'r-Ruh	M	1
16	Kitab-ı Seyr-u Sülûk	Y	1
17	Tarikatü'l-Muhammediye	Y	1
18	Tarikatü'l-Muhammediye Tercümesi	M	1
19	Şerhü'd- Divan İbni'l-Fariz el-Nablûsi	M	1
20	Ferâidü'l-Leâli	M	1
21	Kitabü'l-İbriz	M	1
22	Müsamerât-ı Muhyiddin	M	1
23	Şerh-i Hikem Ataiyye	M	1
24	İcazü'l-Beyân	Y	1
25	Takribü'l-Usûl Teshil-i Vüsûl	M	1
26	Divan-ı Nablusi	M	1
27	Hakikatü'l-Hakâik el-Şeyh Muhyiddin Arabi	Y	1
28	Kitabü'l-İnbâh âlâ Tarik Halilullah	Y	1
29	Mevlid-i Şerif-i Nebevî	Y	1
30	Şerh-i Talimü'l-Müteallim	M	1
31	Istılâhât-ı Sufiyye	M	1
32	Risale-i Tecridiyye	M	1
33	Miftâhü's-Sa'âde	M	1
34	Kitabü'l-Esfâr	Y	1
35	Hükm-i Şeyhü'l Ekber	Y	1
36	Tercüme-i Kimya-ı Saadet	M	1
37	Ayne'l-İlm	M	1
38	Mehâsinü'l-Harem	M	1
39	Risale-i Şeyh Muhiddin	Y	1
40	Tarikatnâme	M	1
41	Abdi Manzum fi el-Ahlâk ve'l Ahkâm	M	1

42	Kitab-ı Mevâkıf' el-Nücûm	M	1
43	Şerh-i Şuabü'l-İmân	M	1
44	Hâcibü'l-Katıyye	M	1
45	Tuhfetü'l-Mısr el-Cedid	M	1
46	İtlâkü'l-Kuyûd	Y	1
47	Şerh-i Fusûsü'l-Hikem	M	1
48	Şerh-i Salâtü'l- Meşîsiye	M	1
49	Kitab-ı Keşşafü'l-Hacibü'l-Besmele	M	1
50	Hazâratü'l-Tebcili min Nefahâtü'l-Tehalli ve'l Tahlî	M	1
51	Hafız Divanı Şerhü'l-Vehbi Konevî	M	2
52	Muhtasar İhyâ	M	1
53	Cenâb-ı Garbî fi Hâl-i Müşgûlât İbn Arabî	Y	1
Kütübü'l Kelâm			
1	Şerh-i Mevâkıf	M	1
2	Tehâfütü'l-Felâsife	M	1
3	İşarü'l-Hak ale'l-Halk	Y	1
4	Muhammed Bin İbrahim el-Vezir	Y	1
5	Tercih-i Esalibil Kur'an âlâ Esalibi'l-Yunan	Y	1
6	Metinü'l-Mevâkıf	Y	1
7	Şerhü'l-Fıkıh El Ekber	M	1
8	El-Havâşi âlâ el-Mevâkıf	M	1
9	Ahvâl-i Kıyâme	Y	1
10	A'İlâmü'n-Nübüvve	Y	1
11	Şerh-i Kaside İbn Sina	M	1
12	Ed-Dinü'l-Hâlis	M	1
13	Şerh-i Kaside-i Nuniyye	M	1
14	Ed-Durretü'l-Fâhire	Y	1
15	Tarikat	Y	1
16	Telbis-i İblis	Y	1
17	El-Makasidü'l Gazali	Y	1
18	Şerhü'l-Mevâkıf	Y	1
19	Takribü'l-Merâm fi Şerh-i Tehzibü'l-Kelâm	M	1
20	Kaside-i Lamiyye Şerhi	M	1
21	Celal ve Haşiyeleri Halhâli ve Mercânî	M	1
22	Kaside-i Nuniyye Şerhi	Y	1
23	Es-Samedü'l-Bakara	M	1
24	Kitabü'l-Muhtasar min İlmü'l-Kelâm	Y	1
25	Celâl	M	1
26	Haşiye-i Abdülhakim el-Hindî ale'l Hayâlî	Y	1
27	El-Kelâmü'l-Metin fi Tahrir el-İbrahim	M	1
28	Ve'l-Şems el-Bezzî	Y	1
29	Akaidü'l-Vâsıta İmdadü'l-Tevhid ve Gayret	Y	1
30	Mütâla'ü'l-Enzâr	M	1
31	Risale-i İsbâtü'l-Vacib	M	1
32	Burhan-ı Kelâm Mûsi	M	1
33	El-Hevra ve'l Zevra	M	1
34	Şerhü'l-Emâli lil Aliyyül-kâri ve Şerhü'l Münferice	Y	1
35	İsbât-ı Vacib Mecmuası	M	1
36	Şerhü'l-Makâsıd	M	1
37	El Furkân Beyne Evliyai'r-Rahman ve Evliyai's-Seytan	M	1
38	Haşiye-i Hikmeti'l-Ayn Mîrzacan	Y	1
39	Envârü'l Celâli el-Muzî	Y	1
40	Gelenbevî Haşiye-i Celâl	M	1
41	Mecmuau'l-Ekâvil	M	1
42	Cemal ale'l Celâl	M	1
43	Şerhü'l-Akâid	M	1

44	Haşiye-i Kastelli	M	1
45	Ed-Dinü'l-Hâlis	M	1
46	Nihâyetü'l-İkdâm fi İlmü'l-Kelâm	Y	1
47	Er-Ravzatü'l-Behiyye	M	1
48	Faysalü't-Tefrika Beynü'l-İslam ve'l Zendeka	M	1
49	Celâl	M	1
50	Kenzü'l-Ferâid	M	1
51	Levamiü'l-Beyyinât	M	1
52	Haşiye-i Kadı Mir el-Halhâni	M	1
53	Miratü'l-Akâid	M	1
54	Şerh-i Hidayet Sadreddin Konevi	Y	1
55	Kitabü's-Esasü'l- Akâid	Y	1
56	Kitab-ı İşârü'l-Hak ale'l Halk	M	1
57	Kitabü'l-Avâsım ve'l-Kavâsım	Y	4
58	Muhtasarü'l-Avâsım ve'l-Kavâsım	Y	1
59	İlamü'l Şah el-İsarü'l-Hak	Y	1
60	Hamailü'l-Vesail Âlâ Delaili'l-Mesail	M	1
61	Kitabü's-Sava'ikü'l-Muhrika Fi'r-reddi Ala Ehli'l -Bida Ve'z-Zendeka	M	1
62	İşârü'l-Hak ale'l Halk	Y	1
63	El-Nibrasü'l-Keşfül'l-iltibas	Y	1
64	Milel Nihal Tercümesi	M	1
65	Şerh-i Hikmetü'l-Ayn	M	1
66	El-Fasl fi'l milel ve'n-nihal	Y	1
67	Hakikatü'l-Diyanetü'l İslamiyye	M	1
68	El-Fasl fi'l milel ve'n-nihal	Y	1
69	Milel Nihal	M	5
70	İzhârü'l-Hak	M	1
71	Silkûti ale'l Hayâli	M	1
72	Haşiyetü'l-Eyyûbi	M	1
73	Haşiyetü'l-İsâm ale'l şerhü'l Akâid	M	1
74	El-Cevâhirü'l-Hâlise fi el-Akâid	Y	1
75	El-Farik Beyne'l-Mahlûk ve'l Hâlik	M	1
76	El-Ecvibetül-Kâhire ve Hidayetü'l-Hayâri min el-Yahudi ve'l Nasâri	M	1
77	Şerh-i Manzume-i fi İsbat Sual el-Münkerin fi el-Nekir	Y	1
78	Diğer Nüsha	Y	1
79	Risaletü's-İsbat-ı akl	Y	1
80	Esas	Y	1
81	El-Tehaf fi el-İrşâd ale'l mezhebü's-selef	M	1
82	Hurü'l-Ayn ve Tenbiyeü's-semiyun	Y	1
83	İzhârü'l-Hak	M	1
84	Kısmü'l-Kelâm min el-Tezhib	Y	1
85	Keşf-i Esrâr Muhtâlin	Y	1
86	Emrül-Acib fi-Tarih-i Ehli's-salib	Y	1
87	Hayâlî	M	1
Kütübü'l Sıyer ve'l Tarih ve'l Muhâdarât ve Coğrafya ve'l Teracim			
1	Mucemü'l Büldân	M	10
2	Keşfü'z-Zünûn	M	2
3	Miftâh-ı Darü'l-Saadet	Y	1
4	Sıyer-i İbn Hişâm	Y	1
5	Sıyer-i İbn Hişâm	M	1
6	Tarih-i İbn Haldun	M	7
7	Miratü'l-Harameyn	M	1
8	Ahbârü'd-Düvel ve Âsârü'l-Evvel el-Karamâni	M	1
9	Kitabü'l-Hıtat el-Makrizi	M	2
10	Tarih-i Muhammed bin İsmail	Y	1
11	Hadikatü'l-Cevâmi'	M	1 ve 2

12	İcadü'l-Ulûm	M	1
13	Ravzatü'l-Ebrâr	M	1
14	Tarih-i Hazar	Y	1
15	Tarih-i Ravzatü's-Safâ	M	1
16	Tarih-i İbn Haldun	M	4
17	Et-Tacü'l-Mükellel	M	2
18	Haridatü'l-Acaib	Y	1
19	Tabakatü's-Safiiyye	Y	1
20	Mukaddime-i İbn Haldun	M	1
21	İkdü'l-Ferid	M	3
22	Kitabü'l-Memureyn	M	1
23	Bedaîu'z-Zühûr	M	1
24	Tarih-i Trablus Garb	M	1
25	Tabakatü's-Safiiyye	M	1
26	Siyer-i Selahaddin Eyyubi	M	1
27	Siyer-i Veysî	M	1
28	Büluğu'l-Ereb	M	3
29	El-İslat ve'l ucûbet ve tefsir-i bağzı ayatü'l ahkâm	Y	1
30	Kitabü'l-İmâmet ve'l Siyasiyye	Y	1
31	Kitabü'l-Tenbiye âlâ el-Mevâzi ve'l Büldan	Y	1
32	Kitabü'l- Arifin el-Ensar ve'l Muhacirin	M	1
33	Hayatü'l-Hayevân	M	2
34	İkdü'l-Cümân	M	1
35	Fevaidü'l-Behiyye fî Terâcimi'l- Hanefiyye	M	1
36	İncil-i Bernar	M	1
37	El-İsâbe fîl Esmâü'l-Sahabe ³³	Y	1
38	Mevzuatü'l-Ulûm	M	2
39	Sefine-i Ragıb	M	1
40	Fütûhu's-Şam	M	2
41	Mohaçnâme ³⁴	M	1
42	Ceziretü'l-Arab ve Liman Coğrafyası	Y	1
43	Tarih-i Herât	Y	1
44	Üss-i Zafer	M	1
45	Takribu't-Mezheb	M	1
46	Kitab-ı el-Bâb fî Mağrifetü'l el-Ensâb	Y	1
47	Kitab-ı Ceziretü'l-Arab	Y	1
48	Mukaddime İbn Haldun	M	1
49	Tarih-i Bonapart	M	1
50	Herât Tarihi	M	1 ve 2
51	Meşarihü'n-Nisâ	M	1
52	Afrika Delili	M	1
53	Telgrafçılık	M	1
54	Mirât-ı Hakikat	M	1
55	Hadîkatü'l-Cevâmi'	M	1
56	Münhal el-menâfi fî Envâ-ı el-Sanayi	M	1
57	Şeyh İbrahim Gülşeni Tercüme-i Hâli	M	1
58	Siret-i Seladdin Eyyubi	M	1
59	Tarihi-i yemen ve San'a	M	1
60	Endülüs Tarihi	M	1
61	Yemen Tarihi	M	1

³³ Doğrusu *el-İsâbe fî temyizi's-sahâbe*'dir.

³⁴ İbn Kemâl'in Mohaçnâme adlı eserinin Fransızcaya 1859'da "Histoire de la Campagne de Mohacs" adıyla M. Pavet De Courteille tarafından çevrilen Paris baskılı bu kitap, "Paris'te Tab edilmiştir" notuyla Hüseyin Hüsnü Efendi'nin kitapları arasındadır.

62	Tarihi-i Naima	M	3 ile 6
63	Tabakatü's-Şafiiyye	M	2 ile 4
Kütübü'l Edebiyye			
1	Nef'i	M	4
2	Şerh-i Bânet Su'ad ve'l-Bürde	Y	1
3	Müntehabât-ı Mir Nazîf	M	1
4	Şerhül'l-Bürde	Y	1
5	Şerhü'l-Safadî Lâmiyyetü'l-Acem	M	2
6	Şerhü'l-Kaside-i El-Ümem el-Zeydî	Y	1
7	Divan el-Sabâye	M	1
8	Divan-ı Sultan Süleyman	M	1
9	Kitabü'l-Mustazraf	M	1
10	Mâkâmat-ı Haririye	M	1
11	Beyanü'l-Hak	M	1
12	Şerh-i Mâkâmatü's-Şerîfî	M	1 ve 2
13	Şerh-i Kasâid-i Şevket	M	1
14	Âsâr-ı Ziver Paşa	M	1
15	El-İşârât ve't Tenbihât mine'l Şerhü'l-İbn Sina	M	1
16	Mecmua-i Kasâid	M	1
17	Kitabü'd-Da'ili ve'l Ebrar el-Cahiz ?	Y	1
18	Cemheret-ü Eş'ârü'l-Arab	Y	1
19	Hazinetü'l-Ab	M	1
20	Feridun Bey Münşeatı	M	1
21	Divan-ı Hâfiz	M	1
22	Şerh-i Lâmiyyetü'l-Acem el-Safadî	M	1
23	El-Keşkül	M	1
24	Mâkâmat-ı Zemahşeri	M	1
25	Kitabü'l-Turaz el-menkuş fi Mehâsin el Hubeys	Y	1
26	Pend-i Attâr	M	1
27	Şerhü'l-Hamzevi el-Ahmed bin Hatm'	M	1
28	Kaside-i Bürde Şeerhi	M	1
29	Kaside-i Abidin	Y	1
30	Şerh-i Lâmiyyetü'l-Acem	M	1
31	Kalaiddü'l-İkyân	Y	1
32	Kitabü'l-Buhlân	M	1
33	Neşrü'l-Nazm Ehlü'l Hal ve'l-Akd	M	1
34	Tafsilü'l-Cevâri ve'l Gılman	M	1
Kütübü'l Siyâsivât ve'l Kavânin			
1	Mecmua-i Mukâvelât	Y	1
2	Risale	Y	1
3	Hilye-i Hâkânî	Y	1
4	Sülûkü'l-mâlik fi tedbiri'l-Memâlik	M	1
5	Kalâidü'l el-Bab ve fevaidü'l-âdâb	Y	1
6	Düstûr	M	8
7	Defter-i Muktesid	M	1
8	Uyûnu'l-edeb fi el-siyâse	M	1
9	Mecelle	M	1
10	Şerh-i Cedidü'l-Kanunü'l-arazi	M	1
11	Uyûnu'l-edeb fi el-siyâse	M	1
12	Mecelle Şerhi	M	8
13	Hukuk-ı Düvel	M	1
Kütübü'l Belâga			
1	Muhtasarü'l-Meânî	M	1
2	Muhtasarü't-Tiraz fi ulum-ı hakaikü'l-icaz	Y	1
3	Haşiye-i Hasan Çelebi Ali ale'l-Mutavvel	M	1
4	Muhtasarü'l-Meânî	Y	1

5	Şerhü'l- Seyid ale'l-Miftâh	Y	1
6	Mutavvel	Y	1
7	El-Meselü's-Sâ'ir fî edebî'l-kâtib ve's-şâ'ir	Y	1
8	Diğer Nüsha	Y	1
9	Şerh-i Şevâhidü't-telhis	Y	1
10	Haşiyetü'l-Seyid min el-Mutavvel	Y	1
11	Şerhü'l- hitâbi ve'l letafet ale'l-muhtasar	Y	1
12	Hâşiye-i Hasan Çelebi ale'l-Mutavvel	Y	1
13	Mutavvel ale'l-telhis	M	1
14	Şerh-i Ebyâtü't-telhis ve'l-Muhtasar	M	1
15	El-Meselü's-Sâ'ir fî edebî'l-kâtib ve's-şâ'ir	M	1
16	Telhis El-Miftah	Y	1
17	Haşiyetü'l-Mutavvel Hasan Çelebi	M	1
18	Esrarü'l-Belâga	M	1
19	Şerhü'l-medhal fi el-Meâni	Y	1
20	Hitab İbn Nebâtî	M	1
21	El-İşare ve'l-İcaz fî Ba'di Envai'l-Mecaz	M	1
22	Kitabü'l-Hitab Mübarek İbn Heytemî	Y	1
23	İlmü'l-Meâni ve'l Beyânî	M	1
24	El-Hevâdî	Y	1
25	Kitabü'l-Hitab	Y	1
26	Müftizâde ale'l-İsâm	M	1
27	Muhtâsarü'l-Meâni	Y	1
28	Zeyl-i kitabü'l şah fî Acaibetü'l İrâdât fî telhis ve'l izah	Y	1
29	Miftâhü'l-Ulûm	M	1
30	El-Sanâteyn	M	1
31	Kitabü'l-İşaret ale'l İcâz	M	1
32	El-Felekü'l Dair ale'l misal el-sair	M	1
33	Kitabü'l- İhâle	M	1
34	Şerh-i Miftâhü'l-İbn Kemâl	Y	1
35	Muhtâsar Meâni	M	1
Kütübü'l Sarf ve'l Nahiv			
1	Muğni'l-lebîb	Y	1
2	Şerhü'l-Muğni	Y	1
3	Mülâhâmî	Y	1
4	El-Mufasssal	Y	1
5	Şerhü'l-Emir ale'l-Muğni'l-lebîb	Y	1
6	Muğni'l-lebîb	Y	1
7	Necmeddin ale'l-kâfiye	Y	1
8	Haşiye-i şerhü'l- hülâsa	M	2
9	Ayetü'l-tahkik Şerh-i kâfiye	Y	1
10	Şerh'i- Şâfiye Cârberdi	Y	1
11	Haşiyetü'l-Desûkî âlâ Muğni'l-lebîb	M	2
12	El-Mûşî fî şerhü'l-kâfiye el-Habisi	Y	1
13	Haşiyetü'l- Camii el-Muharrem	M	1
14	Şeyhü'r-Razi ale'l Kâfiye	Y	1
15	Şerhü'l-Kâfiye	Y	1
16	Şeyh Razi	M	1
17	Şerhü'l-Kâfiye Diğer Nüsha	M	1
18	El-Desûkî ale'l-Muhtasar	M	2
19	Şerh-i Kâfiye İsâm	Y	1
20	Er-Razi ale'l-Kâfiye	Y	1
21	Şerh-i Razi ale'l-Şâfiye	Y	1
22	El-Münahilü's Sâfiye Şerhü's-Şâfiye	Y	1

23	Kitab-ı Sibeveyhi ³⁵	M	1
24	Haşiye-i ale'l-Kâfiye	Y	1
25	Kâfiye-i min Müsbâh	Y	1
26	El-Fiyye İbn Mâlik	M	1
27	Şerh-i Mülhatü'l-İ'râb	Y	1
28	Haşiyetü's Silkûti ale'l Haşiye-i Abdülgaflar	M	1
29	İmtihânü'l Ezkiyâ	Y	1
30	Gâyetü'l-inzâr	M	1
31	Şâfiye	M	1
32	Dinkuz	M	1
33	Mukit Adûli	M	1
34	Şevâhid İbn Akîl	M	1
35	İzhâr-ı Mağribi	M	1
36	Menâfiü'l-Ahyâr	M	1
37	Şuruhu'l-İzhâr	M	1
38	Mağrib-i İzhâr	M	1
39	Hasan Mısri Haşiyesi	M	1
40	Adûli	M	1
41	İsâm Ale'l Câmî	M	1
42	El-Haşiye-i Şerhü'l-İsâm	M	1
43	Molla Camî	M	1
44	Şerhü'l- Hudud el-Nahviyeü'l- Fâkihî	Y	1
45	Dede Cöngi	M	1
46	El-Ahfâk fi ilmi'l-İştikak	Y	1
47	Dinkuz	Y	1
48	El-İlm min ilmi'l İştikâk	M	1
49	Emsile Şerhi	M	1
50	Nirânü'l-edeb Şerhi	M	1
51	Serâh Şerhi	Y	1
52	İlmi'l İştikâk	M	1
53	Tufhetü'l-Evâil	M	1
54	Enmûzec	M	1
55	Abdülgaflar ale'l Câmî	M	1
56	Haşiyetü'l-Nahiv	M	1
57	Kitabü'l Cönger	M	1
58	Şerh-i İbn Akîl ale'l Hülâsa	M	1
59	İsâm ale'l Câmî	Y	1
60	İrafü'l-Kâfiye	M	1
61	Haşiyetü'l-Câmî	M	1
62	Avâmil Tuhfesi	M	1
63	Tuhfe Haşiyesi	M	1
64	Nüzhetü'l-Tarf fi ilmi'l Sarf	M	1
65	Şerh-i Kafiye-i Hindî	M	1
67	Kadı [İyaz]	M	1
68	Dinkuz	M	1
69	Nüzhetü'l-Tarf fi ilmi'l Sarf	M	1
70	El-Muğnî	Y	1
Kütübü'l Mantık ve'l Hikme			
1	Celâl ale'l Tehzib	M	1
2	Şerhü't- Tehzibü'l Abdürrahim el-Şirâzi	Y	1
3	Haşiyetü'l- Tehzibü'l Abduh el-Yezdî	Y	1

³⁵ Katib bu eserin ismini *Kitâb-ı Sübûti* şeklinde yanlış yazmıştır. Yaptığımız araştırmada Sübûti isminde sarf, nahiv ya da gramer kitabı yazan ya da yazılmış eserlere haşiye, muhtasar, telhis yapan bir kişiye rastlamadık. Dolayısıyla listeyi hazırlayan kâtibin yaptığı birçok yanlış, eksik okuma hatasından yola çıkarak en ünlü Arapça gramer yazarı olan Sibeveyhi'yi yanlış okuduğuna kanaat getirdik

4	Haşiyetü'l- Tehzibü'l Âllame ?	Y	1
5	Mâ Ba'de't Tabîa İbn Rüşd	M	1
6	Felsefe-i İbn Rüşd	M	1
7	Haşiyet-i Hidâyetü'l-Hikme	Y	1
8	Şerhü'l-Mübdî ale'l Hidâye	M	1
9	Şerh-i Kadî Mir ale'l Hidâye	M	1
10	Şerhü'l-İşârât	M	2
11	Şerh-i Ali Kuşcu	Y	1
12	Diğer	M	2
13	Haşiyetü'l-Burcundî âlâ Cümeynî	M	1
14	Şerhü't- Tehzibü'l Abdürrahim el-Şirâzî	M	1
15	Şerh-i Metâlî'	Y	1
16	Şerh-i Metâlî'ü'l-Envâr	M	1
17	Hikmetü'l Ayn Mirza Can ve Mir Ebu Feth	Y	1
18	Silkûtî ale'l Tasvirât	M	1
19	Kefevî ale'l Lârî	M	1
20	Tasavvurât	M	1
21	Fenârî	M	1
22	Tasavvurât	M	1
23	Haşiyetü'l-Seyyid Ali et-Tasavvurât	M	1
24	El-Haşiyet-i âlâ haşiyetü'l-Silkûtî ale'l Tasavvurât	M	1
25	Şerh-i Şemsîyye	Y	1
26	Kavânîni'l-Bahs ve'l Münâzara	M	1
27	Haşiyetü'l-Seyyid Ali et-Tasavvurât	M	1
28	Fenârî Haşiyesi Kara Halil	M	1
29	Tuhfetü'l-Reşidî	Y	1
30	Şerh-i Kitâb ale'l Şemsîyye	Y	1
31	Şerh-i İsâgucî	M	1
32	İsâm ale'l Tasavvurât	M	1
33	Şerhü't-Tehzib Abdürrahim Şirâzî	Y	1
Kütübü'l Devâvin			
1	Divân-ı Belîğ	M	1
2	Külliyât-ı Fuzûlî	M	1
3	Yusuf u Züleyha Şeyh Yahya [Taşlıcalı]	M	1
4	Divân-ı Şeyh Galib Dede	M	1
5	Divân-ı Abdürrahim el-Bura'î	M	1
6	Divân-ı İbn Kemâl	M	1
7	Divân-ı İsmail Hakkı	M	1
Kütübü'l Tıb ve el-Teşrih			
1	Müfredât-ı İbn Baytar	M	2
2	Kâmilü'l-Sanâî	M	2
3	Hamse-i Şânizâde	M	1
4	Teshilü'l-Menâfî	M	1
5	Nusret Efendi Risalesi	M	1
6	Lügatü't-Tıb	Y	1
7	Künûzü'l-Sihha	M	1
8	Kitâb-ı min et-Tıb	Y	1
El-Mecâmî ve'l Resâil el-Mütenevviâ			
1	Mecmuat'ü-Mütevvin	M	1
2	Şânizâde Risalesi	Y	1
3	Risale-i Kebir İbn Teymiyye	M	1
4	Mecmua-i Nefise	M	1
5	İmamü'd-Devaiyeü'l ? Süyûtî	Y	1
6	İlberdî Haşiyetü'l-Mirza Can	Y	1
7	Tefricü'l-Haccac	M	1
8	Mahzenü'l-Ulûm	M	1

9	Münşeat-ı Aziz Efendi	M	1
10	Hilye-i Enbiya	Y	1
11	Havâssü'l-Kur'ân el-Azim	Y	1
12	Müntehabât-Mesnevi	M	1
13	Yazma Resâil	Y	1
14	İhya el-Velîd	M	1
15	Risale-i fi't Tasavvuf	Y	1
16	Ahkâm-ı Vesâye	M	1
17	Mecmua	M	1
18	Meclis fi el-Tefsir fi Suret-i İbrahim	Y	1
19	Ruhü'l-Ervâh	M	1
20	Aynü'l-İlm	M	1
21	Kaside-i Bürde	Y	1
22	Mevâki'un-Nücûm	M	1
23	Kaside-i fi el-Tarîke	Y	1
24	Metn-i Ecrûmiye	Y	1
25	Tuhfe-i Avâmîl	M	1
26	Kitabü's-Salât	M	1
27	Kifâyet fi el-Lügat	Y	1
28	Miyâr-ı Adâlet	Y	1
29	Tertib-i Ziyâ	M	1
30	Fusûsü'l-Hikem Şerhi	M	1
31	Kitab-ı İsmet	M	1
32	Tahzirü'l-İskât	Y	1
33	Şerh-i Bedr el-Resid	Y	1
34	Müzanü'l-Müddeî	Y	1
35	Kitabü'l-Hace ve'l Beyân	Y	1
36	Kitab-ı Telkihü'l-İfhâm	Y	1
37	Tuhfetü't-Türk	Y	1
38	Resmü'l-Müfti	Y	1
39	Cemaü'l-Siyasetü'l-Adale İbn Teymiyye	Y	1
40	Neşvetü's-Şükrân	M	1
41	Şerh-i Lamiyyetü'l Acem	Y	1
42	El-Tefâviz fi el-Tenfiz	M	1
43	Cevâmiü'l-Siyâsiye	M	1
44	Tersil ³⁶	Y	1
45	Kemâlpasazâde Risalesi	Y	1
46	El-Fevâkü'l-Bedriye	Y	1
47	İzâhü'l-Cinâyât	M	1
48	Mecmua-i Ahzâb	M	1
49	Lizâtü'd-Dünya ve Münsekü'l Nevevî	Y	1
50	Mecmua ve Resâil	M	1
51	Mecmua-i Karîmi	M	1
52	Dört Risale	M	1
53	Nisâb-ı Sübyân	M	1
54	Tuhfe-i Vehbi	M	1
55	Ahkâm-ı Mergube	M	1
56	Tarikâtü'l-Ulûm	Y	1
57	El-Müntehab fi Besâtinü'l-Edeb	M	1
58	Ulûm-u Riyâziye ve'l İşagucî	M	1
59	Risale-i Ahzâb	Y	1
60	Kaside-i Münferice Şerhi	Y	1
61	Mücellid Resail-i Nefise	Y	1
62	Risale-i Mücellidü'l Ali el-Kâri	Y	1

³⁶ Eserin tam adı *Teshilü's-Sebil ila Ta'limi't-Tersil* 'dir.

63	Sarf Risalesi	Y	1
64	Fevâid	Y	1
65	Risale-i Nefise	Y	1
66	Münşeat-ı Türkî	Y	1
67	Risale-i Taşköprülüzâde	Y	1
68	Divan-ı Serh-i Hâtm	M	1
69	Abdülvehab	M	1
70	Kırımîzâde Mecmuası	M	1
71	Kara Halil	M	1
72	Risale-i min el-Mantık	Y	1
73	Hasan Paşazâde Risalesi	M	1
74	Baharistan	Y	1
75	Haritaü'l fakr min el-Takvim	Y	1
76	Kitab-ı Fevâidü's Selvet	M	1
77	Müdâfaa	M	1
78	Risale-i Ukûdiye	Y	1
79	Saçaklızâde	M	1
80	Şerh-i Risale-i min el-Habib	Y	1
81	Mukenterat	M	1
82	Risale-i Aydemir min el-Kimya	Y	1
83	Risale-i Nâsih ve'l Mensûh min el-Hadis	Y	1
84	Risale-i kebire min el-Mantık	M	1
85	Şerhü'l-Delâilü'l Hayrât Türkçe	M	1
86	Sübha-i Sübyân	M	1
87	Kitabü'l-İklîl	Y	1
88	Delâilü'l Hayrât	M	1
89	Şefiknâme Şerhi	M	1
90	Takvime Aid Risale	Y	1
91	Keşfü'l-Esrâr an Avamidi'l-Efkâr	Y	1
92	Mecmua-i Ahzâb	M	1
93	Lâmiyye	Y	1
94	Sübha-i Sübyân	M	1
95	Tarikât-ı Seydî	M	1
96	Mecmua-i Zühdiye	M	1
97	Resai-i İmtihân	M	1
98	Mebâni'l-İnşâ	M	1
99	İnşâ-i Cedid	M	1
100	Resail-i İbn Abidin	M	1
101	Resâil-i min el-Fünûnü'l-Muhtelif	M	1
102	İkâz-ı Himem	M	1
103	Kitabü'l- Hikmet fi el-Mahlûkât	M	1
104	Nevâdirü'l-Âsâr	M	1
105	Şerh-i Alâmet li-Musannifek	M	1
106	Hayru'l Kelâm Fi'l Kiraeti Halfe'l İmam Li'l İmam El-Buhari	M	1
107	Kitabü'l Hiyele el-İmam Hisâf	M	1
108	Gassan el-Bani	M	1
109	Mihmatü'l-Mütevvin	M	1
110	Haşiyetü'l Ali el-Gazi	M	1
111	Mûrah ³⁷	M	1
112	Muğnit Tullab	M	1
113	Telhis	M	1
114	İ'lâm en-Nas	M	1
115	Tarih-i Şem'i	M	1
116	Mağrib-i Evâmil	M	1

³⁷ Eserin tam adı *el-Mûrah fi'l-müzah*'tır.

117	Ali Kuşçu Haşiyesi	M	1
118	Şerh-i İzzî Sadeddin	M	1
119	Risâle	M	1
120	Risâle	M	1
121	Risâle min Nahiv	M	1
122	Kavâid-i Fârisi	M	1
123	Şerhu'l-Muallakat-i's-Seb'a	M	1
124	Amelî Tercümesi	M	1
125	Risâle-i İbn Abidin fî el-Hayz	M	1
126	Şefîknâme	M	1
127	Ez-Zarf ve'z-Zurafâ	M	1
128	Tercüme-i Mizânü'l-Edeb	M	1
129	Devri-İstîlâ Eser-i Kemâl	M	1
130	Amelî Kitabı	M	1
131	Şerh-i Kasîde-i Münferice	M	1
132	Eser-i Nergisî İksir-i Devlet	M	1
133	Tehabbür-i Tahrirü'l-İbn Abidin	M	1
134	Risâle	M	1
135	Risâle	M	1
136	Risâletü'l-Vefik	Y	1
137	Risâletü'l- Arûz	M	1
138	Birgivi Şerhi	M	1
139	Istîlâhât-ı Sarfiyye	M	1
140	Risâle	M	1
141	Eşrefü'l-Mübidi'l el-Muhammed	M	1
142	Risâle-i fî el-Hevâs	M	1
143	Turfe ?	M	1
144	İtbâk-üz-Zeheb	M	1
145	Menâkıbü'l-İslâm	M	1
146	Ev Kadını	M	1
147	Tenvir-i Burhân	M	1
148	Zübdetü't-Tarikât	M	1
149	Diğer	M	1
150	Diğer	M	1
151	Diğer	M	1
152	Risâle	M	1
153	İrtifâ'	M	1
154	Hamis Resâil-i Nadire	M	1
155	Risâle Hisâbiden	M	1
156	Ahkâm-ı Şeriyye	M	1
157	Ahkâmü'l-Ulûm	M	1
158	El - Mataliü'n-Nasriyye fî el-Hat ve'l İmlâ	M	1
159	Mecmuu'l-Ebyân	M	1
160	Habeş Seyahatnâmesi	M	1
161	Hulâsatü'l-Muhtareyn	M	1
162	Kitabü'l-Beyân fî Âdâb-ı Hameletü'l-Kur'an	Y	1
163	Risâletü'l-İmkân Gelenbevînin	M	1
164	Risâle Usûl-i Hadisten	M	1
165	Zebdetü'l-Fünûn ve Hülâsatü'l-Mütevvin	M	1
166	Risâle-i İbn Kemâl	M	1
167	Resâil	M	1
168	Kıraatdan	M	1
169	Mantıktan	M	1
170	Risâle-i fî el-İtikâd	Y	1
171	Risâle-i Tasavvuf	Y	1
172	Risâle-i Tasavvuf	Y	1

173	Şerh-i Esma-i Hüsn	Y	1
174	El-Evkîfî Şerh-i Esmâ-i Hüsnâ	Y	1
175	Kitabü'l-Müntehab fî Tasarrufâtü'l-Esmâ-i Hüsnâ	Y	1
176	Tarih fî Fazilet-i snâ'i	Y	1
177	Mecmua-i Resâil-i Kemâl Paşa Aded 93	Y	1
178	Resâil Aded 6	Y	1
	El-Resâilü'l Mütenevvia fî el-Fünûnü'l Muhtelif Aded 260 ³⁸		

³⁸ Kütüphane'yi kayıt altına alan kâtip bu eserlerin isimlerini yazmamış, listenin sonuna transkripsiyonunu yaptığımız şekilde not düşmüştür.